

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra historie

Božena Kaňáková

**Spolek „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci,
český pensionát a škola pro vzdělání dívek“ a
jeho kulturní činnost v Olomouci.**

(Bakalářská diplomová práce)

Ve Štarnově dne 24. 4. 2010

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Mašátová

**Prohlašuji, že jsem tuto práci napsala sama
Pouze s použitím uvedených pramenů a literatury.**

Božena Kaňáková

.....

1. Úvod

Spolek „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ deklaroval své zaměření již svým názvem. Jak výstižně vyjadřují stanovy spolku, bylo jeho účelem: „... rozšiřovati vzdělání ženské, ... hmotnému a duševnímu zdokonalení stavu žen pro jejich povolání a potřeby časové a životní napomáhati.“¹ Svě vysoké cíle naplňoval spolek velmi praktickým způsobem: působil v úzké spjatosti s činností české vyšší dívčí školy v Olomouci.

Toto jistě smysluplné a pro naplňování cílů spolku ve své době účelné spojení však způsobuje nezanedbatelný problém pro badatele, který chce činnost spolku popsat. Je totiž dosti obtížné v některých oblastech vlastní činnost spolku od působení školy oddělit.² Popis vlastní činnosti spolku tak představuje v mé práci průběžný úkol, k jehož různým aspektům se budu stále vracet.

Prameny k dějinám spolku jsou uloženy ve Státním okresním archivu Olomouc, ve fondu „*Spolek Ústavu hraběte Pöttinga Olomouc*“.³ Dokumenty fondu se vztahují k letům 1846 až 1952. Dolní hranice časového rozmezí sahá hluboko před dobu vzniku spolku v roce 1893. Tuto hranici však tvoří několik diplomů, udělených hraběti Emanuelu Pöttingovi, z nichž nejstarší, pocházející ze „*Spolku pro podporu osob, propuštěných z věznic a útulků*“ (der Verein für aus Straf- und Vervahrungsorten entlassenen Personen“), svědčící o dlouhodobé cílevědomé dobročinnosti svého nositele, je datován 10. 12. roku 1846.⁴

Fond o hmotném rozsahu 0, 52 běžných metrů, je uložen ve třech kartonech a dvou krabicích a jeho součástí je i kniha velkého formátu v ozdobných deskách z modrého sametu, přiložená mimo uvedené obaly, která obsahuje ceremoniální výtisk „*Stanov spolku Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a*

---

¹ SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, karton č. 1, „Stanovy spolku Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělávání dívek“, Olomouc 1893, čl. 2. Další údaje o dochování stanov jsou obsaženy v pozn. 8 této kapitoly.

² Jako příklad se dá uvést kompendium Václava Nešpora, *Dějiny Olomouce*, Brno 1936, s. 276. V. Nešpor zde vůbec nezmiňuje zprostředkující roli spolku při správě ústavu.

³ Fond má značku M6 – 47, ve Státním okresním archivu Olomouc je zařazen do kategorie spolkových fondů a v rámci evidence Národního archivního fondu má mezi fondy SOkA Olomouc pořadové číslo 396.

⁴ SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, (dále budu citovat pod značkou fondu M6 – 47), podle prozatímního inventárního seznamu (dále PIS) č. 872, karton č. 1.

škola pro vzdělávání dívek“, z roku 1894. Další jednotlivinou je fotoalbum významných členek spolku. Sledovaný fond není archivně uspořádán a inventarizován. Dokumenty jsou zpřístupněny prostřednictvím nižší formy archivní pomůcky, takzvaného prozatímního inventárního seznamu, obsahujícího prostý soupis archiválií ve fondu uložených. Z tohoto důvodu nemohu v poznámkovém aparátu své bakalářské práce odkazovat na inventární čísla citovaných archiválií. Tento problém řeším odkazy na položky uvedeného prozatímního inventárního seznamu respektive na příslušné kartony, které jako jednotky hmotné evidence představují nejpřesnější možné určení pramenů.

Pro dějiny spolku představují nejdůležitější pramen rukopisné zápisy ze schůzí výboru spolku, obsažené ve třech jednatelských knihách z let 1893 – 1901, 1900 – 1907, 1908 – 1933.⁵ Nejhodnotnějšími dokumenty z těchto rukopisných zápisů jsou tzv. jednatelské zprávy, obsahující informace o činnosti spolku vždy za kalendářní rok, sestavené jednatelkou spolku. Tyto zprávy bývaly čteny na výročních schůzích výboru spolku.

Dalšími významnými prameny jsou tištěné výroční zprávy Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, vydávané téměř pravidelně od roku 1896 do roku 1947, které dosáhly celkem počtu čtyřiceti. Tyto zprávy sice nepatří bezprostředně mezi archiválie zkoumaného fondu, ale jsou součástí příruční knihovny olomouckého státního okresního archivu.⁶

Řadu údajů, doplňujících historii spolku o dobové reálie a některé autentické detaily, jsem čerpala ze sbírky výstřížků, které jsou uloženy ve zkoumaném fondu v kartonu č. 2.⁷

Významnými zdroji informací o organizaci spolku jsou *„Stanovy spolku Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělávání dívek“* z roku 1893⁸ a *„Organizační statut a učební osnova Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci“* z roku 1895.⁹

Abych mohla oddělit vlastní činnost spolku od působení vyšší dívčí školy, musím nejprve prozkoumat právní rámec, organizační strukturu a správní vývoj

---

⁵ SOKA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 1.

⁶ V knihovně jsou uloženy pod signaturou A 3210.

⁷ SOKA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2.

⁸ SOKA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 1, Stanovy, Olomouc 1893.

⁹ SOKA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 1, Organizační statut, Olomouc 1895.

spolku „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“. To bude první úkol mé práce. Pro pochopení běžného chodu spolku a stanovení významných mezníků v jeho existenci je důležité splnit druhý úkol - zpracování stručné historie spolku. V dalších dvou kapitolách se pokusím vyřešit hlavní cíle mé práce. Ve čtvrté kapitole s názvem „*Aktivity spolku v kontextu dobového, kulturního a společenského života v Olomouci*“ se budu snažit začlenit spolek do širšího kulturního a společenského života v Olomouci a také zachytit provázanost jeho členek s dalšími olomouckými spolky. V páté kapitole pak zhodnotím vlastní kulturní činnost spolku.

V mé práci je také řada příloh. Přílohu č. 1. tvoří stanovy spolku „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ ze dne 8. října 1893. Přílohu č. 2. tvoří zakládací listina spolku „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ ze dne 19. 11. 1893. V příloze č. 3. jsem sledovala počet členek spolku v jednotlivých letech jeho existence. V příloze č. 4. jsou uvedeny vedoucí představitelky spolku a jejich funkční období. Příloha č. 5 obsahuje tematickou analýzu přednášek „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“ v letech 1884 – 1918. K osobnostem, spjatým s činností spolku, se vrací příloha č. 6 s názvem „*Prosopografie spolku*“, která zahrnuje stručné životopisy nejvýznamnějších z nich. V prosopografii spolku je uveden též životopis zakladatele spolku hraběte E. Pöttinga a jeho sestry, hraběnky Emílie, která po jeho smrti pokračovala v jeho díle jako čestná protektorka spolku.

2. Právní rámec, organizační struktura a správní vývoj spolku „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“

Spolek „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ byl zřízen podle zákona ze dne 15. 11. 1867, č. 134 říšského zákoníku, o právu spolčovacím. Podle § 9 tohoto zákona měla příslušná zemská vláda na požádání spolku potvrdit jeho trvání dle obsahu předložených stanov. Toto potvrzení (ve znění zákona „vysvědčení“) dokazovalo právní existenci spolku pro veřejný a občanský život.¹⁰ To znamenalo, že osoba hodlající založit spolek, byla povinna předložit místodržitelství stanovy v pěti exemplářích. Nebyly-li tyto stanovy ve lhůtě čtyř týdnů tímto úřadem zakázány, byl spolek považován za povolený. Odvolacím úřadem proti zapovězení bylo ministerstvo vnitra. Na zákonnost existence a běžnou činnost spolků dozíralo podle sídla konkrétního spolku příslušné okresní hejtmanství. Tomuto úřadu muselo také každé nové představenstvo do tří dnů od svého ustavení oznámit členy svého spolku i s jejich adresami. Témuž úřadu byl spolek povinen poskytnout ve třech výtiscích své účetní či jednatelské zprávy, určené členům spolku, a zároveň mu s denním předstihem musel hlásit všechna spolková shromáždění.¹¹

Spolek „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ byl na základě této legislativy potvrzen moravským místodržitelstvím v Brně přípisem č. 35615 ze dne 30. 10. roku 1893.¹²

Z uvedených fakt vyplývá, že základním právním dokumentem spolku byly jeho stanovy. Jejich podrobnější rozbor mi umožní lépe poznat organizaci spolku a pomůže mi i zodpovědět některé otázky, které jsem si položila na počátku této práce.

Jak jsem již naznačila v úvodu, účelem spolku „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ bylo: „... rozšiřovati vzdělání ženské, pečovati o zdokonalení a rozšíření práce ženské a o prospěšný

---

¹⁰ Bohuslav, J. V.: Rukověť života spolkového. Rádce ve věcech práva spolčovacího s dodatkem o právu shromažďovacím. Praha 1923. s. 6 –7.

¹¹ Rataj, Tomáš – Ratajová, Jana: Úvodní studie. In: Laštovka, Marek a kol.: Pražské spolky, soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1950. Praha 1998, s. XXI.

¹² SOKA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 1, Stanovy, Olomouc 1893, s. 1. Viz též příloha

*odbyt jejich výrobkův a vůbec vedením a rozšiřováním vzdělání žen ve směru náboženském, intelektuelním a prakticko - hospodářském, hmotnému a duševnímu zdokonalení stavu žen pro jejich povolání a potřeby časové a životní napomáhati.*¹³

K plnění uvedeného účelu chtěl spolek používat celou plejádu prostředků. V prvé řadě to byly učební kurzy a vzdělávací „ústavy“, které měly rozvíjet obecné vzdělání, poskytovat „umělecko-průmyslové“ školení a šířit hospodářské znalosti. Spolek dále hodlal provozovat „výrobní dílny a obchodní závody na odbyt ženských výrobků“. Tuto bohatou činnost měly doplňovat ženské pensionáty, kuchařské a hospodyňské školy a dokonce zprostředkovatelny pro hospodyňské práce a služby i „místa vychovatelská“.

Spolková činnost se pak měla rozvíjet v co nejširších formách schůzí, rozprav, přednášek a výstav soukromého i veřejného charakteru, vždy „podle účelu spolkového“. Tyto akce se měly konat „v Olomouci i na venkově“. Kulturní a vzdělávací činnost spolku pak měla být doplněna o cvičení ve zpěvu a hudbě i o provozování spolkové čítárny a knihovny, zpřístupňující knihy, časopisy a tiskopisy vydané spolkem též pro veřejnost. Ve spolkové činnosti nesměly chybět ani koncerty, divadla, výlety a jiné zábavy, jejich výtěžek plynul ve prospěch spolku.¹⁴

Členové spolku se dělili do několika skupin. Jednak to byli členové zakládající, kteří při vstupu do spolku vložili 10 zlatých vkladného a přispívali ročně aspoň 2 zlaté. Dále to byli členové přispívající, kteří přispívali ročně 2 zlaté. Pak to byli členové činní, kteří se věnovali aktivní práci ve spolku. Členem zakládajícím a přispívajícím mohl být každý, kdo byl výborem přijat, činným členem mohla být pouze žena.¹⁵ Členem spolku přestal být ten, kdo ze spolku vystoupil, ten kdo byl ze spolku vyloučen nebo ten kdo nezaplatil členský příspěvek.¹⁶

Hospodářsky byla činnost spolku dlouhodobě zajištěna základním fondem, jehož součástí byly vklady zakládajících členů a nejméně 10% čistého příjmu ze spolkových akcí. Ze základního jmění byly zajišťovány organizační potřeby a

---

č. 1. této práce, závěr stanov.

¹³ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 2.

¹⁴ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 3.

¹⁵ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 5.

¹⁶ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 6.

uhrazovány případné škody a ztráty spolkové. Účty z něho byly vedeny zvláště.¹⁷ Po obnovení výboru mohla valná hromada spolku povolit, aby se ve spolku v mezích jeho stanov utvořila družstva či „odborní“, které by se speciálně zabývaly různými obory činnosti spolkové. Jejich řády schvaloval výbor.¹⁸

Svou organizací se spolek příliš nelišil od jiných ženských spolků své doby. Spravovaly jej stejné orgány – výbor, valná hromada a kuratorium. Navíc měl spolek takzvanou správní radu, která se scházela každý týden, aby bylo možné pružně řešit běžné záležitosti ústavu.

Valná hromada se scházela jednou za rok. Mimořádnou valnou hromadu svolával spolkový výbor vždy, kdykoliv to uznal za vhodné.¹⁹

Valná hromada se usnášela platně, pokud na ní byla přítomna alespoň šestina členů. Pokud se však mělo jednat o velmi důležitých věcech, jako byla změna spolkových stanov, bylo potřeba přítomnost alespoň třetiny členů.²⁰

Valné hromadě příslušela volba protektora spolku a čestné předsedkyně spolku. Dále volila výbor, schvalovala účty a určovala zápisné a měsíční příspěvky členů spolku. Valná hromada také ustanovovala spolkové odbory, měnila stanovy spolku a mohla se usnést se o rozpuštění spolku.

O usneseních a volbách rozhodovala nadpoloviční většina členů, změny ve spolkových stanovách a rozpuštění spolku musely odhlasovat dvě třetiny přítomných.²¹

Během života hraběte Pöttinga spravovalo spolek jím jmenované devítičlenné kuratorium, které se skládalo z předsedkyně, první a druhé místopředsedkyně, jednatelky, pokladní a dalších čtyř členů. Kuratorium volilo ze svých členů také správní radu.²² Po smrti hraběte Pöttinga v únoru roku 1898 bylo kuratorium rozpuštěno a dne 6. března 1898 vznikl spolkový výbor.²³

Výbor spolku byl volen na každoročním zasedání řádné valné hromady spolku.

---

¹⁷ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 10 a 11.

¹⁸ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 13.

¹⁹ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 15.

²⁰ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 16.

²¹ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 17.

²² Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 18.

²³ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893-1901, Protokol mimořádné valné hromady ze dne 6. 3. 1898.

Skládal se z předsedkyně volené na rok a dalších 16 členů, kteří byli voleni na dva roky a tří účetních dozorkyní, které byly voleny na rok.²⁴ Výbor se scházel jednou za měsíc. Pro platnost výborových usnesení při schůzi bylo třeba přítomnosti aspoň 8 jeho členů. Výbor řídil vnitřní a vnější spolkové záležitosti, které nebyly vyhrazeny valné hromadě. Spravoval spolkové jmění, skládal účty a podával výroční zprávu valné hromadě, přijímal členy, ustanovoval učitele, úředníky, služebnictvo a zřizence spolkové a schvaloval řády spolkových odborů.²⁵

Správní rada byla složena z předsedkyně, dvou místopředsedkyň, jednatelky a pokladní. Scházela se jednou za týden. Správní radě obstarávala vše, co nebylo vyhrazeno výboru a valné hromadě.²⁶

Předsedkyně spolku předsedala valné hromadě, výboru i správní radě a zastupovala spolek na veřejnosti. Místopředsedkyně zastupovaly předsedkyni v době její nepřítomnosti. Pokladní spravovala spolkovou pokladnu a ručila za správnost účtů svým jměním. Dozorkyně účetní bděly nad finančním hospodářstvím výboru, zkoumaly účty a kontrolovaly pokladnu.²⁷

Práci spolku prostupoval po celou dobu jeho existence základní moment úzkého propojení s činností české vyšší dívčí školy v Olomouci. Vymezení činnosti spolku ve vztahu ke škole patří k hlavním úkolům mého výzkumu, jak již bylo uvedeno na počátku této práce. Z právního hlediska hovoří o této věci celkem jednoznačně „*Organizační statut a učební osnova Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci*“ z roku 1895. Je zde uvedeno, že: „*majitelem a vydržovatelem Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek, jest Spolek Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, jenž dle čl. 3. a, b, c svých stanov stvrzených vysokým c. k. Místodržitelstvím v Brně dne 30. října 1893, č. 35615, oprávněn jest, zaříditi a vydržovati učebné kursy a ústavy na cvičení intelektuální, průmyslové a hospodárné; dílny výrobní a ženské pensionáty, školy kuchařské a hospodyňské dle předepsaných zákonů školních.*“²⁸

V průběhu existence spolku došlo ke dvěma změnám stanov. Samotný výbor spolku vykonával správu Pöttingea až do školního roku 1920/1921. Po té byli ke

---

²⁴ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 19.

²⁵ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 24, 25.

²⁶ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 29.

²⁷ Viz. příloha č. 1. této práce, Stanovy, čl. 31, 32

správě ústavu přizváni zástupci z řad správy města Olomouce, Obchodní a živnostenské komory v Olomouci, zemského výboru moravského, ministerstva školství a národní osvěty a činitelů, přispívajících částkou alespoň 500,- Kč ročně.²⁹ Toto rozšíření odpovídalo novým politickým poměrům v samostatném československém státě, v němž již nebylo třeba hájit národní charakter instituce před zásahy státních úřadů. Poté doznaly stanovy již jen drobnou změnu pouze na počátku 30. let 20. století.³⁰ O omezeních činnosti spolku, k nimž došlo v důsledku dramatického historického vývoje našeho státu na konci 30. let, v první polovině 40. let a na přelomu 40. a 50. let minulého století pojednám v následující kapitole v rámci stručné historie spolku. Zde zároveň i krátce popíši zánik spolku v roce 1952.

---

²⁸ SOKA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 1, Organizační statut, Olomouc 1895, s. 1.

²⁹ Dvacátá devátá výroční zpráva pensionátu, škol a kursů Pöttingea mimo školu obchodní za 30. školní rok 1923 – 1924. Olomouc 1924, s. 4.

³⁰ Stanovy se mírně pozměnily v roce 1930. Výbor spolku se rozšířil o dvě členky a předsedkyně byla volena výborem, nikoliv valnou hromadou (viz Třicátá čtvrtá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kurzů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1929–1930. Olomouc 1930, s. 20).

3. Stručná historie spolku

Spolek „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ lze pokládat za jednu z nejvýznamnějších ženských korporací na severní Moravě. Tento spolek po dlouhou dobu výrazně ovlivňoval svou kulturní i organizační činností olomouckou společnost. Průkopnický způsob organizace dívčího školství, uskutečňovaný spolkem, inspiroval mnohé nově vznikající dívčí školy v Čechách a na Moravě. Vedle náboženského, národního a kulturního aspektu činnosti vykazoval spolek též nezanedbatelný rys ženského emancipačního hnutí. Tento moment je patrný na první pohled již v požadavku, aby činnými členkami spolku byly výlučně ženy.³¹

Za hlavního původce myšlenky vzniku české školy lze nesporně považovat hraběte Emanuela Pöttinga. Hrabě E. Pötting byl vzdělaným knězem, který od roku 1880 působil jako probošt olomoucké kapituly. I když byl německého původu, podporoval velmi české národní snažení v Olomouci, zejména pak rozvoj českého školství. Jeho největším počinem pak bylo v roce 1894 založení Pöttingea, první české vyšší dívčí školy na severní Moravě.³²

Založením Pöttingea se chtěl hrabě Emanuel Pötting českým zemím odvděčit za to, že přijaly jeho předky a že se jeho rod mohl zde úspěšně rozvíjet. Hrabě Pötting chtěl původně školu realizovat na církevní platformě, a proto roku 1891 zmocnil Jindřicha Geislera, vikáře olomouckého dómu svatého Václava, aby vyjednal založení školy s nějakým ženským řádem. Na radu svých přátel Karla a Berty Sojkových se však nakonec rozhodl pro světský ústav, zbudovaný podle příkladu brněnské Vesny a řízený speciálně k tomu ustaveným ženským spolkem. Díky tomu se dostal do sporu s olomouckou konzistoří, která chtěla mít školu pod církevním dohledem. Po jeho smrti byl podniknut pokus převést dohlížecí pravomoci nad ústavem na církevní orgány, ale díky aktivitě spolku se tento pokus nezdařil.³³

Dne 19. listopadu 1893 došlo k první ustavující schůzi valné hromady spolku

---

³¹ Reichová, Lenka: Emancipační hnutí žen a ženské spolky na Moravě na přelomu 19. a 20. století (magisterská práce na FFUP). Olomouc 1995, s. 105.

³² Druhá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1897 – 1898. Olomouc 1898, s. 8.

³³ Reichová, Lenka: Olomoucké „Pöttingeum“. In: Ročenka SOKA Olomouc 4(23), Olomouc 1996, s. 121.

Ústavu hraběte Pöttinga, která proběhla v olomouckém Národním domě. Na schůzi byly přítomným vysvětleny zásady spolku, který měl spravovat vyšší dívčí školu v Olomouci a ostatní přidružené výchovné instituce. Došlo ke schválení stanov spolku a k vytvoření devítičlenného kuratoria, které bylo jmenováno hrabětem Emanuelem Pöttingem. Za předsedkyni spolku byla zvolena Marie Ambrossová, manželka významného olomouckého advokáta Julia Ambrose.³⁴

Během roku 1894 došlo ke schválení nákupu pozemku, na kterém mělo budoucí Pöttingeum stát a byla započata výstavba budovy, která skončila 18. září roku 1895.³⁵

Spolek Ústavu hraběte Pöttinga měl již od samého počátku výhodnější podmínky pro svůj rozvoj než jiné ženské spolky. Díky donačnímu daru svého zakladatele byla jeho činnost po hmotné stránce zajištěna.³⁶ Záměrem Pöttinga bylo vychovávat dívky ve všech směrech. Dívky se v Pöttingeu měly vzdělávat nejen po stránce intelektuální, ale měly se naučit také praktickým dovednostem, které by pak využily v manželství nebo při samostatné výdělečné činnosti.

V budově Pöttingea se nacházelo několik škol. Pro dívky jedenáctileté, které vyšly z obecné školy, to byla škola literní, která prohlubovala znalosti ze školy obecné. Dále zde byly školy kuchařsko – hospodyňské a industriální, které připravovaly studentky pro praktický život. K ústavní škole patřil i pensionát, v němž byly ubytovány i mimo olomoucké žačky a to nejen z Čech a Moravy, ale také studentky z ostatních zemí rakousko – uherského mocnářství. Spolek se však jen nechtěl soustřeďovat pouze na vzdělávání dívek, ale chtěl zahrnout do svých vzdělávacích projektů i širší veřejnost. Byla zde pořádána celá řada večerních bezplatných kurzů, díky nimž si mohly rozšiřovat praktické vzdělání nejen dívky z Pöttingea, ale i ženy z Olomouce a okolí.³⁷ První kurzy byly uspořádány již v roce 1897. Byl to bezplatný kurz šití prádla pro nemajetné dívky a pravopisný kurz pod vedením profesora Hřivny.³⁸

---

³⁴ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893-1901, Protokol první ustavující valné hromady spolku ze dne 19. 11. 1893.

³⁵ Koudelka, Ferdinand: Pöttingeum v roce 1893 – 1948. Olomouc 1983. s. 4

³⁶ Reichová, Lenka: Olomoucké „Pöttingeum“. In: Ročenka SOkA Olomouc 4(23), Olomouc 1996, s. 120.

³⁷ Reichová, Lenka: Olomoucké „Pöttingeum“. In: Ročenka SOkA Olomouc 4(23), Olomouc 1996, s. 121.

³⁸ Druhá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1897 – 1898. Olomouc

V dalších letech pokračoval spolek úspěšně ve své činnosti budováním školy a prezentací svých aktivit v olomouckém kulturním prostředí. Zvýšil se počet tříd a vzniklo několik dalších vzdělávacích večerních kurzů pro olomoucké ženy, jako například bezplatný kurz jazyka českého, krasopisný kurz, kurz kreslení, kurz ruského jazyka, kurz cukrářský a později kurz fotografování. Na jaře roku 1896 rezignovala na svůj post předsedkyně spolku Amálie Ambrosová, místo ní byla zvolena dosavadní místopředsedkyně spolku Berta Sojková, která tuto funkci vykonávala až do roku 1899.³⁹ Ústav se velmi rychle zavedl a brzy se projevila nutnost jeho dalšího rozšíření, o čemž jednala valná hromada spolku v únoru roku 1899.⁴⁰ I přes počáteční pochybnosti, zda spolek tento projekt finančně zvládne, se započalo se stavbou druhého křídla budovy v květnu 1899 a v říjnu 1899 byla již stavba dokončena. V tomto roce dochází také k rozšíření školy o dvouletou školu obchodní, první dívčí školu tohoto druhu na Moravě.⁴¹

Velkým zlomem v činnosti spolku bylo úmrtí jeho zakladatele hraběte Emanuela Pöttinga, který zemřel 4. února roku 1898. Po jeho smrti bylo zrušeno kuratorium a vznikl nový spolkový výbor, do jehož čela byla opět zvolena dosavadní předsedkyně Berta Sojková.⁴²

V prvních letech dvacátého století pokračoval spolek ve své pravidelné spolkové činnosti, vytýčené spolkovými stanovami. Roku 1899 byla předsedkyně spolku Berta Sojková vystřídána Annou Žáčkovou, manželkou olomouckého právníka Jana Žáčka,⁴³ kterou pak v roce 1909 vystřídala Marie Pospíšilová.⁴⁴ Na přelomu 19. a 20. století vrcholila kulturní aktivita spolku. Tomuto aspektu činnosti se budu podrobněji věnovat v následujících dvou kapitolách, které jsou celé věnovány společenskému a kulturnímu působení spolku.

1898, s. 14.

³⁹ Reichová, Lenka: Olomoucké „Pöttingeum“. In: Ročenka SOkA Olomouc 4(23), Olomouc 1996, s. 123.

⁴⁰ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 - 1901, Protokol V. řádné valné hromady spolku ze dne 19. 2. 1899.

⁴¹ Koudelka, Ferdinand: Pöttingeum v roce 1893 – 1948. Olomouc 1983, s. 4.

⁴² SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 - 1901, Protokol mimořádné valné hromady spolku ze dne 6. 3. 1898.

⁴³ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 - 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1898 – 1899.

⁴⁴ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1908 - 1933, Zápis o valné hromadě ze dne 28. 3. 1909.

Za první světové války byla část budovy Pöttingea zabrána vojskem a v důsledku toho byla činnost spolku omezena. Ústav se potýkal s nedostatkem místa, neboť v přízemí školy byl ubytován vojenský oddíl v počtu asi 800 mužů a do budovy ústavu byla umístěna také obecná škola.⁴⁵

Ve škole byly zrušeny veškeré vzdělávací večerní kurzy pro ženy a snížil se počet zákyň ve školách. Přesto i v tak těžkých dobách se snažil spolek Ústavu hraběte Pöttinga být prospěšně činný. V roce 1915 se stal spolek Ústavu hraběte Pöttinga členem spolku Červeného kříže.⁴⁶

Po vzniku republiky začal spolek opět rozvíjet svou spolkovou a kulturní činnost. Ve školním roce 1920 – 1921 byl po vzoru podobných ústavů v cizině zřízen v Pöttingeu „Švýcarský pensionát“, naopak měšťanská a průmyslová škola přešly pod správu města Olomouce.⁴⁷

V roce 1924 zemřel bývalý ředitel olomouckého Pöttingea Isidor Kahlig. Ředitelem ústavu byl jmenován František Králík.⁴⁸

Dne 11. února 1928 zemřela předsedkyně ústavu Marie Pospíšilová a na valné schůzi dne 30. května 1928 byla zvolena předsedkyní Aurelie Fischerová,⁴⁹ manželka olomouckého primátora, kterou pak v roce 1934 vystřídala Marie Karlová.⁵⁰

V roce 1929 byla přeměněna škola „Švýcarský pensionát“ na „Soukromou školu jazykovou dívčí“.

V únoru 1932 díky finanční krizi byly školy ústavu zredukovány jen na obchodní školu a kuchařskou školu.⁵¹ V roce 1933 slavil spolek „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ 40 let svého trvání. Dne 19. listopadu 1933 se při této příležitosti konala slavnostní schůze

---

⁴⁵ Koudelka, Ferdinand: Pöttingeum v roce 1893 – 1948. Olomouc 1983, s. 12.

⁴⁶ SOKA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1908-1933, Zpráva výboru za rok 1915.

⁴⁷ Koudelka, Ferdinand: Pöttingeum v roce 1893 – 1948. Olomouc 1983, s. 8.

⁴⁸ Dvacátá devátá výroční zpráva pensionátu, škol a kurzů Pöttingea mimo školu obchodní za školní rok 1923 – 1924. Olomouc 1924, s. 24.

⁴⁹ Dvacátá devátá výroční zpráva veřejné obchodní školy Ústavu hraběte Pöttinga za školní rok 1927 – 1928. Olomouc 1928, s. 21.

⁵⁰ Třicátá devátá výroční zpráva internátu, jazykové školy, Švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kurzů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1934 – 1935. Olomouc 1935, s. 1.

spolku. Na této schůzi vzpomněla předsedkyně ústavu Aurelie Fischerová na zakladatele ústavu, členky prvního výboru a všechny mecenáše a dobrodince ústavu. Byly zde také přečteny protokol a základní listina z 19. listopadu 1893.⁵²

Dne 4. prosince 1934 byla jmenována tehdejší první místopředsedkyně spolku Filoména Frodlová za svou čtyřicetiletou práci ve spolku čestnou členkou Ústavu hraběte Pöttinga.⁵³

K největšímu nárůstu členstva došlo v prvních šesti letech existence spolku. Pak se počet členů ustálil na množství asi 300 osob. Během další existence spolku se pak počet jeho členů nijak výrazně neměnil a osciloval mezi 280 – 300 členy. Největšího počtu osob dosáhl spolek v roce 1912, kdy bylo evidováno 442 členů. Pak se zase počet členů vrátil k již zmíněnému průměru. Pravidelné statistiky členstva ve výročních zprávách končí v roce 1935. Údaje o počtu členů v letech 1936 – 1952 nejsou k dispozici.⁵⁴

Za druhé světové války byl ústav zabrán okupační správou a aktivity spolku byly přerušeny. Po osvobození v roce 1945 ústav opožděně oslavoval padesáté výročí svého vysvěcení a při této příležitosti byla budova Pöttingea vysvěcena „po zneuctění okupanty“ znovu.⁵⁵ Na počátku roku 1947 se sešlo opět obnovené kuratorium, do jehož čela byla zvolena jako předsedkyně Antonie Bílá.⁵⁶

Slibně se rozvíjející obnovená činnost spolku byla násilně ukončena, když po roce 1948 došlo s nástupem komunistické totality k postátnění školských institucí, které spravoval. Spolek tak ztratil svůj praktický význam. Jeho činnost byla definitivně ukončena v červenci roku 1952 a všechn jeho nemovitý majetek připadl státu.⁵⁷

---

⁵¹ Koudelka, Ferdinand: Pöttingeum v roce 1893 – 1948. Olomouc 1983, s. 8.

⁵² Třicátá osmá výroční zpráva internátu, jazykové školy, Švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kurzů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1933 – 1934. Olomouc 1934, s. 1 – 4.

⁵³ Třicátá devátá výroční zpráva internátu, jazykové školy, Švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kurzů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1934 – 1935. Olomouc 1935, s. 2.

⁵⁴ Počet členů spolku jsem zachytila v tabulce v příloze číslo 3 této práce.

⁵⁵ Reichová, Lenka: Olomoucké „Pöttingeum“. In: Ročenka SOkA Olomouc 4(23), Olomouc 1996, s. 125.

⁵⁶ Závěrečná zpráva veřejné obchodní školy ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1946 – 1947, Olomouc 1947, s. 7 – 8.

⁵⁷ Koudelka, Ferdinand: Pöttingeum v roce 1893 – 1948, s. 13 – 14.

4. Aktivity spolku v kontextu dobového, kulturního a společenského života v Olomouci

Velkolepá slavnost otevření Ústavu hraběte Pöttinga se konala dne 15. září 1895 a byla to významná událost pro kulturní život Olomouce. Tato slavnost se stejnou měrou týkala jak spolku, tak jím spravované školní instituce. Na okolnostech průběhu slavnosti lze proto dobře dokumentovat několik aspektů působení spolku.

Slavnosti se zúčastnilo i přes zákaz městských orgánů mnoho vlasteneckých spolků z Olomouce a okolí. Ty se nejprve seřadily na náměstí před arcibiskupským palácem a odtud poté pokračovaly v průvodu směrem k ústavu. Před ústavem se celý průvod vyrovnal a očekával příjezd hraběte Pöttinga. Po příjezdu hraběte se všichni odebrali do ústavu, kde je uvítal předseda slavnostního výboru a pak generální vikář kanovník Weinlich, který provedl posvěcení ústavu, zejména kaple. Tam potom sloužil hrabě Pötting mši svatou a po ní bylo přikročeno ke slavnosti otevření ústavu. Během slavnosti promluvil předseda Ústřední matice školské z Prahy, profesor Jaromír Čelakovský slavnostní řeč, v níž označil den 15. září jako den zlatý v dějinách naší slovanské Moravy a celého národa českého. Poté přednesl hrabě Emanuel Pötting řeč o poslání ženy a nakonec jménem vedení spolku promluvila jeho předsedkyně Amálie Ambrossová.⁵⁸

Při této akci vystupuje do popředí jeden významný aspekt, který sehrál důležitou roli při vzniku spolku. Podle idejí svého zakladatele mělo sice vzdělávání žen, jako hlavní cíl spolkového úsilí, též náboženský rozměr, ale organizace tohoto cíle zůstávala pevně v rukou spolku laiků. V činnosti sledovaného spolku tak totiž nezanikal ani druhý aspekt, kterým bylo působení v českém národním duchu. Tento aspekt je jednoznačně patrný již v zakládací listině spolku, vyjadřující jednoznačně Pöttingovu intenci. *„Veden povždy snahou a tužbou nejvřelejší, aby země a národ český, jimžto předkové moji čestně a věrně byli sloužili, v národním obrození svém na týž vrchol se povznesl, a hradbami víry a vědy ve všech vrstvách lidu svého téže síly a moci dosáhl, jakým byl v přeslavné minulosti své, odhodlal jsem se k tomuto, položití základ ku zřízení českého ústavu*

---

⁵⁸ Našinec XXXI. (1895) č. 106

dívčího v královském hlavním městě Olomouci.“ Ne nadarmo pak bylo ve spolkových stanovách výslovně uvedeno, že jednací řečí spolku je čeština.⁵⁹ Harmonické spojení národního a náboženského prvku pod přímým dozorem římsko-katolické církve v době vlády rakousko-uherského mocnářství bylo totiž obtížné. Spolek „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ tak představoval výraznou posilu pro české národní hnutí právě v Olomouci, v níž jinak v té době dominovalo německé měšťanstvo, držící pevně v rukou správu města.

S těmito dvěma výraznými momenty – náboženským a národním – se však ještě vytrvale družil aspekt třetí. Spolek, který organizoval široké kulturní aktivity, určené k posílení českých národních snah v Olomouci, je realizoval prostřednictvím instituce pro vzdělávání dívek v první řadě české či slovanské národnosti a byl řízen výhradně ženami z předních českých olomouckých rodin.⁶⁰ Tento ženský aspekt se projevoval i v prezentaci spolku navenek. Byl patrný zejména tam, kde činnost spolku měla širší význam, přesahující hranice olomouckého regionu. O kulturních aktivitách spolku je možné nalézt zmínky nejen v místních olomouckých novinách, jako byly Našinec, Olomoucký pozor, Selské listy a Mír, ale i v ženských časopisech, přesahujících regionální charakter, k nimž patřila Ženská revue, Ženské listy a Ženský svět.⁶¹

Spolek také udržoval rozsáhlé styky s jinými významnými ženskými i jinými spolky a účastnil se zemských setkání moravských žen. Roku 1898 se spolek zúčastnil sjezdu moravských žen v Hodslavicích. O rok později už přímo vstoupil do hanácké župy „*Ústředního sdružení žen moravských*“ a zavázal se vydržovat dva sirotky v nově zřízené brněnské „*Útulně*“.⁶² V roce 1901 se stal spolek členem „*Vlasteneckého spolku muzejního*“ v Olomouci.⁶³ Roku 1903 pak spolek

---

² SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, k. 1, Zakládací listina (Olomouc 1893). Zakládací listina spolku, která je svázána spolu se stanovami spolku, je publikovaná v této práci v příloze č. 2. O jednací řeči se hovoří v SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Stanovy, Olomouc 1893, čl. 38.

³ Této skutečnosti si všímá ve svém kompendiu Johann Kux: *Geschichte der Königlichen Hauptstadt Olmütz bis zum Umsturz 1918*. Olomouc 1937s. 376 – 377.

⁴ Reichová, Lenka: Olomoucké „Pöttingeum“. In: *Ročenka SOkA*. Olomouc 1995. s. 124.

⁵ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 – 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1899.

⁶ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 – 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1901.

vstoupil jako zakládající člen do „*Spolku Dívčí akademie*“, zřizovatele prvního moravského dívčího gymnázia se sídlem ve Valašském Meziříčí.⁶⁴

V roce 1903 zřídil spolek „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ na počest své dlouholeté místopředsdkyně ženské dobročinné sdružení, nesoucí její jméno „Josefína Černochová“.⁶⁵ V roce 1906 byl zřízen fond pro chudé chovanky, jehož účelem bylo částečné nebo úplné uhrazení jejich školného.⁶⁶ Výbor se stal v roce 1914 členem „Svazu českých spolků ženských“ v Praze.⁶⁷

Z dosud uvedených faktů vyplývá, že ženský prvek se projevoval především formálně v organizační činnosti spolku. Na tomto místě je však třeba zkoumat, jestli existovaly i jiné aktivity spolku, v nichž by byla ženská otázka systematicky rozvíjena a promyšlena. Oblastí, nejvhodnější pro toto zkoumání je beze sporu osvětová činnost, která se realizovala v podobě přednášek. Přednášky byly určeny nejen žákyním Pöttingea, ale též především členkám a členům spolku. Vyjdeme-li z tematické analýzy přednášek „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“ v letech 1884 - 1918⁶⁸, pak s překvapením zjistíme, že z 29 zkoumaných přednášek se vysloveně ženské tématice věnují jen 4 z nich. Ostatní představují pestrou směsici témat, národopisem počínaje a kryptografií konče, mezi nimiž mírně dominují témata z historie (8 položek).⁶⁹ V propagaci ženské otázky tedy rozhodně ženský prvek činnosti spolku nespočíval. Na druhé straně je na příkladu přednáškové činnosti patrná snaha o vzdělávání chovanek ústavu v co nejširším okruhu vědních disciplín.

Jakým způsobem se však uplatňoval nezanedbatelný trvalý vliv členek spolku v prostředí olomoucké měšťanské společnosti, když přímo nehlásaly ideje ženské emancipace a neorganizovaly kampaně za rozšíření ženských práv? Tajemství

---

⁷ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1900– 1907, Jednatelská zpráva spolku za rok 1903.

⁸ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1900– 1907, Jednatelská zpráva spolku za rok 1903.

⁹ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1900– 1907, Jednatelská zpráva spolku za rok 1906.

¹⁰ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1900– 1907, Jednatelská zpráva spolku za rok 1914.

⁶⁸ Viz příloha č. 5 této práce.

⁶⁹ V tabulce uvedené přílohy je ženská tematika zastoupena u položek 1, 23, 28, 29. Historii se věnují záznamy č. 3, 6, 8, 10, 11, 14, 24, 26.

úspěchu spolku spočívalo v osobní angažovanosti jeho významných členek v české olomoucké měšťanské společnosti obecně i v dalších olomouckých měšťanských spolcích zvláště, jež mnohdy neměly ani výlučně ženský charakter. Zde získávaly tyto osobité dámy potřebnou autoritu a rozvíjely cenné společenské styky. Budeme si všimnout životních osudů alespoň nejvýznamnějších z nich.⁷⁰

Na prvním místě mezi členkami spolku je třeba uvést Amálii Ambrosovou, která se narodila 15. dubna roku 1867 v Jihlavě jako Amálie Cholavová. Dne 26. května roku 1887 se provdala za olomouckého advokáta Julia Ambrose, který byl považován za vůdce české komunity v Olomouci na sklonku 19. století. A. Ambrosová s ním sdílela jeho společenskou angažovanost. V roce 1893 se stala první předsedkyní „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“. V této funkci působila až do roku 1896, kdy z této funkce odstoupila.⁷¹

Další významnou činovnicí spolku byla Berta Sojková, která se narodila jako Berta Zimmermannová dne 10. února roku 1860 v Přerově. Provádala se za ředitele arcibiskupské tiskárny a redaktora Karla Sojku. Byla činná ve „*Vlasteneckém musejním spolku*“, kde se věnovala zejména studiu národního vyšívání. Na svých cestách po Moravě sbírala lidové výšivky a vydala první sbírku s touto tematikou: „*Vyšívání lidu slovanského na Moravě*“. Od roku 1893 do roku 1896 působila ve „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“ jako místopředsedkyně. V roce 1896 byla zvolena předsedkyní spolku, tuto funkci zastávala do roku 1899.⁷²

Zasloužilou aktivistkou spolku se též stala Anna Žáčková. A. Žáčková se narodila jako Anna Porazilová v roce 1852 Olomouci. Od roku 1873 působila jako jednatelka v olomouckém „*Spolku paní a dívek*“. A. Žáčková byla také dlouholetou předsedkyní ženského odboru „*Národní jednoty*“. Od roku 1894 zastávala místo místopředsedkyně a od roku 1899 do roku 1909 předsedkyně „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“. Z této funkce odstoupila, poté, co se její manžel JUDr. Jan Žáček dostal do vrcholné politiky, kde dosáhl v roce 1909 ministerské funkce. Od roku 1909 pobývala spolu s manželem ve Vídni a poté v

---

⁷⁰ Kompletní přehled funkcionářek spolku je uveden v příloze č. 4 této práce. Prosopografie významných členek spolku, obsahující některé doplňující údaje a shrnující jejich biogramy, je obsažena v příloze č. 6. této práce.

⁷¹ Fischer, Richard: Olomoucký památník 1848 – 1918. Olomouc 1938, s. 7 – 8. Tichák, Milan: Olomouc rodu ženského. Olomouc 2009, s. 52.

⁷² Fischer, Richard: Olomoucký památník 1848 – 1918. Olomouc 1938, s. 274. Tichák, Milan: C. d. Olomouc 2009, s. 52.

Brně.⁷³

Annu Žáčkovou vystřídala v předsednické funkci Marie Pospíšilová. Narodila se dne 29. ledna roku 1857 v Olomouci jako Marie Rozsivalová. Roku 1874 se M. Rozsivalová provdala za ředitele ústřední rolnické záložny Josefa Pospíšila, který byl jedním z předních reprezentantů českého národního hnutí v Olomouci.

Velmi významná byla její spolková činnost. V osmdesátých letech 19. století se stala členkou pěveckého spolku „Žerotín“ a sdružení „Česká beseda“. Byla také aktivistkou „Dobročinného komitétu českých dam“ a dlouholetou členkou ústředního výboru „Národní jednoty“. Byla zároveň první správkyní české veřejné knihovny v Olomouci. Jako předsedkyně „Dobročinného komitétu českých dam“ zřídila v roce 1901 polévkový ústav pro chudou školní mládež. V roce 1909 se stala předsedkyní „Spolku Ústavu hraběte Pöttinga“. Po vzniku Československé republiky se Marie Pospíšilová v roce 1919 stala členkou olomouckého městského zastupitelstva. Nemalých zásluh si získala jako členka výboru „Okresní péče o mládež v Olomouci“ i jako členka „Československého červeného kříže“ a „Okresní ligy proti tuberkulóze“. Činná byla též jako předsedkyně sdružení „Ochrana matek a kojenců“.⁷⁴

Mezi předsedkyněmi spolku nelze pominout Aurelii Fischerovou. Narodila se dne 4. února roku 1885 v Lošticích jako Aurelie Böseová. Roku 1902 se provdala za Olomouckého advokáta Richarda Fischera, který se stal prvním českým primátorem prvorepublikové Olomouce. Působila ve výboru „Národní jednoty“ a v „Dobročinném komitétu českých dam“. Od roku 1913 se angažovala ve výboru „Spolku Ústavu hraběte Pöttinga“, v němž od roku 1928 do roku 1934 zastávala funkci předsedkyně. Zemřela v roce 1934.⁷⁵

První místopředsedkyní Spolku Ústavu hraběte Pöttinga se stala Miloslava Procházková. Narodila se dne 22. června roku 1844 ve Vysokém nad Jizerou jako Miloslava Kramářová. V mládí absolvovala dívčí školy v Liberci a v Praze. Studium ukončila složením zkoušky učitelské způsobilosti. V roce 1866 se provdala za tajemníka „Jednoty průmyslové“ Karla Procházku a v roce 1870 se s ním přestěhovala do Olomouce. Zde se její manžel spolu s jejím otcem stali

---

⁷³ Fischer, Richard: Olomoucký památník 1848 – 1918. Olomouc 1938, s. 370. Osobnosti Olomouckého kraje 1850 – 2008. Olomouc 2008, s. 150 – 151.

⁷⁴ Dvacátá osmá výroční zpráva veřejné obchodní školy Ústavu hraběte Pöttinga za školní rok 1926 – 1927, s. 1. Tichák, Milan: C. d. Olomouc 2009, s. 43.

⁷⁵ Fischer, Richard: Olomoucký památník 1848 – 1918. Olomouc 1938, s. 69.

majiteli první české tiskárny a vydavatelství na střední a severní Moravě. Po smrti svého manžela v roce 1878 se stala spolumajitelkou tiskárny a vydavatelství a začala zde rozvíjet své vlastní aktivity. V roce 1883 založila list Domáci hospodyně, který s úspěchem vedla řadu let. I při svých podnikatelských aktivitách si našla čas i k účasti na společenském dění v národnostně se probouzející Olomouci. Byla členkou „*Vlasteneckého muzejního spolku*“, podílela se na činnosti „*Dobročinného komitétu českých dam*“ a po založení Ústavu hraběte Pöttinga v roce 1893 byla dva roky činná v jeho výboru.

Její zájem se ale v závěru 90. let 19. století soustředil především na ženské emancipační hnutí v českých zemích. V roce 1897 byla zvolena předsedkyní prvního sjezdu českých žen v Praze a v roce 1898 se stala starostkou „*Ústředí ženských spolků moravských*“.⁷⁶

V galerii činovnic ústavu nesmí chybět Josefína Černochová, která se narodila jako Josefína Špačková dne 29. ledna roku 1840 v Uherském Hradišti. Téhož roku se její rodiče přestěhovali do Přerova, kde Josefína prožila celé své dětství a mládí. Již od mládí se v ní začalo projevovat národní cítění. Roku 1865 se provdala za žurnalistu Josefa Černocho, který redigoval Olomoucké Noviny. Na konci 60. let, kdy dostoupilo pronásledování českých žurnalistů vrcholu, Josef Černocho uprchl do Berlína. V této době vedla Josefína Černochová redakci Olomouckých Novin sama. Když se její manžel vrátil v roce 1870 domů a ujal se opět redakce, působila Josefína Černochová jako administrátorka novin. V roce 1871 stála u zřízení „*Spolku paní a dívek*“ v Olomouci, v jehož činnosti se pak dále velmi angažovala. Tento spolek se výrazně zasloužil o zřízení první české obecné školy v Olomouci v roce 1873 a v roce 1882 se přejmenoval na „*Dobročinný komitét českých dam*“ a zaměřil se na filantropii. Dále J. Černochová podporovala i jiné vlastenecké spolky, mimo jiné „*Matici školskou*“ a „*Ženský výrobní spolek*“. V roce 1882 ji zemřel manžel Josef Černocho. Od roku 1883 působila jako aktivní členka nově založeného „*Muzejního a národopisného spolku*“ v Olomouci. V tomtéž roce se stala jednatelkou „*Dámského odboru Národní Jednoty pro východní Moravu*“, kde v roce 1891 dosáhla předsednické funkce. V roce 1893 vstoupila do „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“, kde se aktivně účastnila spolkových záležitostí. Ve „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“

---

⁷⁶ Tichák, Milan: C. d. Olomouc 2009, s. 27 – 28.

zastávala funkci první místopředsedkyně až do své smrti v roce 1902.⁷⁷

Galerii činovnic uzavřeme osobností Boženy Petzoldové. B. Petzoldová se narodila 4. dubna roku 1855 v Potštejně ve východních Čechách. Později jako velmi talentovaná mladá dívka absolvovala soukromou pěveckou školu v Praze, kterou založil v roce 1875 člen Národního divadla Jan Ludevít Lukeš. Po absolvování školy nastoupila dráhu profesionální operní pěvkyně. V roce 1882 se provdala za Antonína Petzolda, ukončila operní kariéru a odstěhovala se spolu s manželem do Olomouce. V Olomouci se stala aktivní členkou pěveckého spolku „Žerotín“, ve kterém odzpívala řadu hlavních rolí. Činná byla i v jiných olomouckých vlasteneckých spolcích – v herecké družině „Jednoty divadelních ochotníků“, v „Národní Jednotě“ a v „Dobročinném komitétu českých dam“. Po čtrnáct let také zasedala v kuratoriu Ústavu hraběte Pöttinga⁷⁸.

Porovnáme-li uvedené životopisy, zjistíme, že všechny mají jeden společný rys: zmíněné ženy byly zpravidla členkami několika, či alespoň jednoho z významných olomouckých českých spolků. Jedná se především o tyto spolky: „Vlastenecký musejní spolek“, „Dobročinný komitét českých dam“, „Dámský odbor Národní Jednoty pro východní Moravu“, pěvecký spolek „Žerotín“. Abychom pochopili jejich význam pro českou městskou společnost konce 19. a počátku 20. století, zmíníme několik základních údajů o každém z nich.

Mezi nejvýznamnější české olomoucké spolky patřil v prvé řadě „Spolek paní a dívek“, založený již v roce 1871. Veden Josefínou Černochovou a později Annou Žáčkovou pořádal osvětové přednášky a výrazně se také zasloužil o zřízení první české obecné školy v Olomouci. V roce 1882 se tento spolek přejmenoval na „Dobročinný komitét českých dam“ a zaměřil se na pomoc lidem v nouzi.⁷⁹

Dalším významným spolkem byla „Národní Jednota pro východní Moravu“, která se ustavila v Olomouci dne 28. 6. 1885. Tento spolek nebyl pouhým lokálním městským spolkem, ale vznikl po vzoru Národních Jednot v Čechách. Za jejího hlavního zakladatele je považován Jan Žáček, manžel Anny Žáčkové, který stál v čele spolku až do roku 1905. I když spolek sídlil v Olomouci, tak ve srovnání s jinými spolky svého druhu měl širší územní působnost. Organizaci

---

⁷⁷ Šestá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za sedmý školní rok 1901 – 1902, s. 1 – 7. Tichák, Milan: C. d. Olomouc 2009, s. 23 – 24.

⁷⁸ Tichák, Milan: C. d. Olomouc 2009, s. 112 – 114.

⁷⁹ Schulz, Jindřich, Burešová, Jana a kol.: Dějiny Olomouce, 2. svazek. Olomouc 2009, s. 69.

spolku tvořila síť místních odborů, z nichž největší, mužský i ženský odbor, byly činné v Olomouci. „*Národní Jednota*“ byla spolkem menšinově orientovaným a ve své praktické činnosti aplikovala aktuální formy české menšinové práce, k nimž patřila péče o školství, osvěta, pořádání přednášek a podpora kulturních akcí. Dalším významným spolkovým počinem bylo dne 1. 12. 1889 otevření první stálé české veřejné knihovny v Olomouci, jejíž základ tvořil fond knihovny spolku.⁸⁰

Dalším významným olomouckým spolkem, ve kterém se angažovala celá řada významných představitelk olomouckého kulturního života, byl olomoucký pěvecký spolek „*Žerotín*“. Tento spolek byl založen dne 19. 12. 1880 a jeho prvním předsedou byl zvolen Jindřich Geisler. Spolek zaštiťoval celou řadu kulturních aktivit v hudební oblasti. Hlavní činnost spolku spočívala nejen v přímém vystupování jeho členů na různých národních a kulturních akcích, ale pod jeho záštitou se konaly v Olomouci také koncerty známých a významných umělců té doby. Spolek také úzce spolupracoval s významnými českými skladateli, jako byli Antonín Dvořák či Zdeněk Fibich. V roce 1888 bylo uděleno olomouckému spolkem „*Žerotín*“ povolení ke zřízení hudební školy. Jejím prvním ředitelem se stal varhaník olomouckého dómu, hudební skladatel a sbormistr Antonín Petzold, manžel, bývalé operní zpěvačky a významné členky Spolku Ústavu hraběte Pöttinga, Boženy Petzoldové.⁸¹

V roce 1883 byl z podnětu Vincence Praska a Jana Havelky založen „*Vlastenecký musejní spolek*“. Tento spolek byl ve své době jediný svého druhu na Moravě. Jeho hlavní činnost spočívala ve vytváření sbírkových fondů pro spolkové muzeum, které vzniklo jako první české muzeum na Moravě.⁸²

Na přelomu 19. a 20. století tedy existovala v Olomouci řada českých vlasteneckých spolků, které zabývaly rozličnými činnostmi, k jejichž účelům byly založeny. Ačkoliv tak jejich působení naplňovalo širokou plejádu různých činností, jeden druhému se jistým způsobem podobal. Spojovala je totiž nejen národní ideologie, ale i velká provázanost jejich členů.

Obdobně, jako rozeznáme podobnost v pestré české spolkové činnosti,

---

⁸⁰ Schulz, Jindřich, Burešová, Jana a kol.: Dějiny Olomouce, 2. svazek. Olomouc 2009, s. 69-70.

⁸¹ Pěvecký sbor „*Žerotín*“ Olomouc 1880-1981. Inventář Olomouc 1999.

⁸² Skutil, Josef: Jubileum Musejního spolku olomouckého. In: *Vlastivědný věstník Moravský* 1954, č. 9, s. 35 – 36.

můžeme v závěru této kapitoly postihnout i analogii v některých rysech životopisů významných představitelk Spolku Ústavu hraběte Pöttinga. Všechny to byly na svou dobu vzdělané a národně uvědomělé ženy, které se výrazným způsobem angažovaly v olomouckém kulturním životě. Věnovaly se velkému množství různých aktivit, které realizovaly právě prostřednictvím spolků. Tyto ženy byly většinou členkami zároveň několika českých vlasteneckých olomouckých spolků, ve kterých často zastávaly i významné funkce. Svého postavení však dosahovaly nejen díky své pracovitosti a neúnavnosti, ale i díky podpoře svých manželů, kteří patřili většinou mezi olomouckou českou elitu.⁸³

---

⁸³ Podrobnější životopisy jednotlivých členek spolku najdeme v příloze č. 6 této práce.

5. Vlastní kulturní činnost spolku

Spolek Ústavu hraběte Pöttinga se na veřejnosti prezentoval rozsáhlou kulturní činností, která sice byla přímo propojena s aktivitami ústavu prostřednictvím místa konání řady akcí – budovy ústavu hraběte Pöttinga (tzv. Pöttingea), ale spolek v těchto akcích hrál vždy roli organizátora. V první řadě do oblasti kulturní činnosti patří vzdělávací a osvětová práce, to znamená zejména různé přednášky. O rozsahu přednáškových aktivit spolku i o jejich náplni jsme však již hovořili v předchozí kapitole. Když podrobně prostudujeme jednatelské zprávy, zjistíme, že přednášky představovaly pouze jednu z četných aktivit spolku. Neméně významný prostor v organizační práci spolku zaujímala i divadelní představení, koncerty, slavnosti a výstavy.

Ve prospěch spolku byla pořádána v první řadě divadelní představení a konány koncerty, jejichž výtěžek měl pomoci spolku v jeho prospěšných aktivitách. Takto spolku pomáhal především místní soubor divadelních ochotníků olomoucká „*Divadelní jednota ochotníků besedních*“. Tento ochotnický soubor uspořádal ve prospěch stavebního fondu Pöttingea několik divadelních představení. V dubnu 1894 pořádala olomoucká „*Divadelní jednota ochotníků besedních*“ představení od Aloise Jiráska s názvem „Vojnarka“.⁸⁴ V roce 1895 byly sehrány divadelní hry „Díblík“ a „Pod krovem otcovským“.⁸⁵ Dne 8. března 1896 sehrála „*Jednota divadelních ochotníků besedních*“ ve prospěch stavebního fondu ústavu divadelní hry „Bílý vlas“ a „Medvěd námluvčí“.⁸⁶

S olomouckou Divadelní jednotou besední úzce spolupracovali i někteří významní umělci té doby, mezi které patřila i slavná herečka Národního divadla Marie Hořicová – Laudová, která několikrát navštívila Olomouc. V březnu roku 1899 navštívila Marie Hořicová – Laudová Olomouc i ústav hraběte Pöttinga a vystoupila s „*Jednotou divadelních ochotníků besedních*“ v tehdejší olomouckém národním domě v titulní roli Sardouovy hry „Madame Sans Gene“,

---

⁸⁴ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893– 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1894.

⁸⁵ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893– 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1895.

⁸⁶ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893– 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1896.

kteřá byla pořáána ve prospěch Ústavu hraběte Pöttinga.⁸⁷ Tato umělkyně zavítala do Olomouce také v roce 1901, kde si opět zahrála hlavní role ve dvou divadelních představeních pořáaných „*Jednotou divadelních ochotníků besedních*“ a to v Sudermanově hře „Domov“ a Sardouově dramatu „Fedora“.

V roce 1918 poctila svou návštěvou ústav hraběte Pöttinga světová umělkyně Emma Destinová.⁸⁸ Několik koncertů ve prospěch spolku pořádal i pěvecký spolek „*Žerotín*“. Dne 18. listopadu 1925 byl pořáán v ústavní dvoraně žerotínskou „Dvanáctkou“ koncert.⁸⁹ Dne 13. března 1933 byl uspořáán v ústavní dvoraně koncert, při němž účinkovali členové olomoucké „Šestnáctky“ a „Kvinteta“.⁹⁰

Z uvedeného výčtu je zřejmé, že divadelní představení a koncerty plnily zjevně zároveň několikery účel. Úspěšné akce přinášely finanční zisk. Kromě toho zajišťovaly spolku a ústavu v řadách široké veřejnosti výbornou reklamu. Zároveň prezentovaly úroveň českých interpretů hudby a divadla ve městě, kde dominovala německá měšťanská společnost. Návštěvy umělců respektive umělkyně, přesahujících svým významem hranice regionu a dosahujících dokonce světové proslulosti (E. Destinová), představovaly události, které šířily pověst ústavu daleko za hranice Moravy.

V druhé polovině 19. století byly vrcholem spolkové činnosti slavnosti. Jednak vytvářely společenské příležitosti, které umožňovaly setkávání lidí společných zájmů, a jednak poskytovaly prostor pro prosazování politických zájmů na komunální úrovni. V prostředí národnostně smíšené společnosti na přelomu 19. a 20. století to znamenalo v první řadě hájení a prosazování národnostních a ekonomických zájmů. Slavnosti se konaly při různých příležitostech, jako byly například výročí úmrtí či narození slavných osobností nebo byly pojímány jako společenské akce, jejichž výtěžek se měl použít na

---

⁸⁷ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 – 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1898 – 1899.

⁸⁸ Dvacátá třetí výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci 1918 – 1919. Olomouc 1933, s. 3.

⁸⁹ Třicátá sedmá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kurzů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1932 – 1933. Olomouc 1933, s. 3.

⁹⁰ Třicátá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kurzů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1925 – 1926. s. 22, Olomouc 1926.

dobročinné účely.

Takto pojímané byly i národní slavnosti, které se pravidelně konaly mezi lety 1900 – 1909 pod záštitou spolku ve prospěch stavebního fondu Pöttingea v zahradních místnostech hanáckého pivovaru v Holici. V roce 1903 spolupracovaly členky spolku Ústavu hraběte Pöttinga také při pořádání Národní slavnosti ve prospěch zřízení české reálky a české obecné školy na Úřednické čtvrti^{.91} Dne 11. června 1899 byla slavena slavnost otce národa Františka Palackého.⁹²

Slavnostní a společenský charakter měly i návštěvy delegací různých korporací z domova i z ciziny. Mezi spolky, které „*Spolek Ústavu hraběte Pöttinga*“ v Olomouci přivítal, patřily nejen české spolky obdobného zaměření, ale také jiné slovanské spolky v rámci Rakousko – uherské monarchie. V roce 1923 zavítal do Olomouce jihoslovanský pěvecký sbor Stankovič. Sbor byl přivítán, předsedkyní spolku Hraběte Pöttinga, paní Marií Pospíšilovou a dvěma chovankami z Jugoslávie.⁹³ Dne 2. března roku 1929 přijel do Olomouce pěvecký spolek Obilíč z Bělehradu, jehož členky byly ubytovány v ústavní dvoraně.⁹⁴ V dubnu roku 1896 navštívila ústav delegace prostějovského spolku „Vlastimila“.⁹⁵ Na podzim roku 1911 poskytl výbor ubytování a pohoštění 150 účastnicím sokolského sletu a také žákyním hospodářské školy z Varšavy.⁹⁶ V roce 1913 byla dvorana ústavu propůjčena při sjezdu klubů pro esperanto z Čech, Moravy a Slezska.⁹⁷

Ústav hraběte Pöttinga během jeho existence navštívilo mnoho významných osobností. V takzvané „Památní knize ústavu z let 1895 – 1952“ se objevují

---

⁹¹ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1900– 1907, Jednatelská zpráva spolku za rok 1903.

⁹² SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893– 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1898 – 1899.

⁹³ Dvacátá pátá výroční zpráva veřejné obchodní školy za školní rok 1923 – 1924. Olomouc, s. 24 – 25.

⁹⁴ Třicátá třetí výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kurzů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1928 – 1929. Olomouc 1929, s. 22.

⁹⁵ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893– 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1896.

⁹⁶ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1908– 1933, Jednatelská zpráva spolku za rok 1911.

⁹⁷ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1908– 1933, Jednatelská zpráva spolku za rok 1913.

podpisy tak významných osobností, jako byli Mikoláš Aleš, Jaroslav Vrchlický, Svatopluk Čech, Tomáš Garrigue Masaryk nebo Ema Destinová.⁹⁸

Slavnosti sice na první pohled zajišťovaly svým účastníkům zábavu a svým pořadatelům finanční zisk, ve skutečnosti však plnily významnou politickou funkci. Demonstrovaly sílu místní české komunity a upevňovaly její akceschopnost. Společné akce mezi spolky podobného zaměření či národní orientace posilovaly národní sebevědomí, byly ozdobou spolkového života a přinášely cenné kontakty.

Spolek stál při zrodu celé řady výstav. Nejvhodnějším místem k uskutečňování těchto výstav byla dvorana školy, kterou spolek také propůjčoval k výstavním aktivitám jiným spolkům. Na prvním místě vystavovala výsledky práce svých žaček dívčí škola, která pravidelně pořádala výstavu ručních prací a kuchyňských výrobků. Mezi takovéto výstavy patří i výstava ve stylu staré hanácké svatby z roku 1935, kterou uspořádala kuchařská škola na ukončení pětiměsíčního kurzu.⁹⁹

V prostorách Pöttingea však vystavovaly i jiné spolky a organizace. Nejčastěji se jednalo o výstavy reprodukcí děl českých malířů nebo časopisecké výstavy. Od 9. do 18. listopadu roku 1900 byla v ústavu hraběte Pöttinga pořádána výstava artefaktů, zahrnujících obrazy – originály od českých mistrů i jejich reprodukce a valašské gobelíny.¹⁰⁰ V květnu roku 1906 byla propůjčena ústavní dvorana k výstavce obrazů, kterou uspořádaly sdružené spolky olomoucké. Na podzim roku 1907 se konala ve velké dvoraně ústavu výstava všech českých časopisů nejen z Čech a dalších zemí rakousko-uherského mocnářství, ale také z Německa, Ruska a Ameriky.¹⁰¹

V březnu roku 1910 zde pořádala výstavu „*Moravská ústředna brněnská*“ a na podzim roku 1910 zde byly vystaveny ilustrace polských malířů k románům Sienkiewiczovým.¹⁰² V roce 1911 byla ústavní dvorana propůjčena ke třem

---

¹¹ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Památní kniha ústavu 1895 – 1952.

⁹⁹ Třicátá devátá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kurzů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1934 – 1935. s. 22. Olomouc 1935, s. 2.

¹⁰⁰ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893– 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1900.

¹⁰¹ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1900– 1907, Jednatelská zpráva spolku za rok 1907.

¹⁰² SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1900– 1907, Jednatelská zpráva spolku za rok 1908.

menším výstavám. První výstavu pořádal klub „Haná“, který si dal za úkol zpřístupnit reprodukce prací českých malířů. Před vánočními roku 1911 se zde pořádala výstava české grafiky.¹⁰³

Několik výstav se také týkalo čistě ženských témat, jako byly prezentace lidových výšivek. V srpnu roku 1911 byla umístěna ve dvoraně ústavu výstava lidových výšivek z kraje litomyšlského, kterou pořádal spolek „Záštitá“.¹⁰⁴ V březnu roku 1912 pořádala firma Just z Červeného Kostelce výstavu výšivek a ručních prací a v červnu zde byl pořádán kurz valašského vyšívání. V roce 1918 pořádal „Klub přátel umění“ ve dvoraně Pöttingea vánoční výstavu. Obdobnou výstavu zopakoval i v roce 1921.¹⁰⁵

Mezi výstavními akcemi se objevila i řada prezentací, které měly spíše propagační či národopisný charakter a z řady uměleckých či industriálních témat ostatních výstav se poněkud vymykaly. Na podzim roku 1912 zde byla umístěna protialkoholní výstava, kterou pořádal „Československý abstinenční svaz“.¹⁰⁶ Dne 29. ledna 1926 byla pořádána ve dvoraně školy výstavka vydělaných kůží exotických zvířat, kterou pořádala olomoucká firma J. Mastný a syn.¹⁰⁷ V závěru našeho výčtu ještě uvedeme, že spolek vystoupil též jako vystavující subjekt, když v roce 1895 obeslal národopisnou výstavu v Praze a vystavil v ní obraz budovy Pöttingea a její plány.¹⁰⁸

Výstavy plnily obdobné funkce, jako ostatní kulturní akce spolku. Z výběru témat je zřejmé, že dominovala snaha prezentovat úroveň českého umění a řemesel. Na druhém místě stála osvěta.

Když přehlédneme dlouhou řadu kulturních akcí „Spolku Ústavu hraběte

---

¹⁰³ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1908– 1933, Jednatelská zpráva spolku za rok 1911.

¹⁰⁴ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1908– 1933, Jednatelská zpráva spolku za rok 1911.

¹⁰⁵ Dvacátá šestá výroční zpráva pensionátu, škol a kursů Pöttingea mimo školu obchodní za 27. školní rok 1921 – 1922, Olomouc 1922.

¹⁰⁶ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1908– 1933, Jednatelská zpráva spolku za rok 1912.

¹⁰⁷ Třicátá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kurzů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1925 – 1926. s. 22. Olomouc 1926, s. 23.

¹⁰⁸ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893– 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1895.

Pöttinga“, zaujme nás v první řadě tematická šíře uskutečněných projektů. Spolku se skutečně dařilo naplňovat respektive výrazně překračovat prostředky, uvedené ve stanovách spolku jako nástroje, určené k plnění jeho účelu: „ ... *rozpravy, přednášky a výstavy podle účelu spolkového soukromé i veřejné*“.¹⁰⁹

Ze zjištěných fakt vyplývá, že divadelní představení, koncerty, slavnosti a výstavy měly přes svoji tematickou a žánrovou pestrost několik společných rysů. Všechny tyto akce plnily zjevně zároveň několikerý účel. Úspěšné projekty byly organizovány takovým způsobem, aby si na sebe vydělaly a dokonce přinášely finanční zisk. Kromě toho zajišťovaly spolku a ústavu v očích široké veřejnosti výbornou reklamu. Většina akcí slavnostního charakteru sice na první pohled zajišťovala svým účastníkům zábavu a svým pořadatelům finanční zisk, ve skutečnosti však zároveň plnila významnou politickou funkci. Demonstrovala se v nich síla místní české komunity a organizační práci se upevňovala její akceschopnost. Ty akce, které prezentovaly návštěvníkům výstavu výsledků nějaké výtvarné či řemeslné činnosti, se kromě osvěty snažily prezentovat úroveň českého umění a řemesel.

Návštěvy významných osobností nebo členů spolků národního zaměření, které se staly součástí některých kulturních akcí, přesahovaly svým významem hranice regionu a představovaly události, které šířily pověst ústavu daleko za hranice Moravy. Tyto návštěvy byly ozdobou spolkového života a přinášely cenné kontakty, které dovršovaly zapojení kulturní činnosti „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“ do ostatních aktivit české měšťanské komunity v Olomouci.

---

¹⁰⁹ Viz 7. část této práce, příloha 1., čl. 3, odst. D.

6. Závěr

Jako průběžný úkol své práce jsem si stanovila vymezení vlastní činnosti spolku „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ od působení školských institucí, uvedených v jeho názvu. Tento úkol úzce souvisí s hlavním cílem mé práce - zachycením aktivit spolku se zvláštním zřetelem k jejich kulturnímu a společenskému rozměru.

Nejprve jsem se proto zaměřila na prozkoumání právního rámce, organizační struktury a správního vývoje spolku. Organizační statut ústavu z roku 1895 uvádí, že sledovaný spolek vystupuje vůči ústavu a přidruženým školským institucím jako jejich „*majitel a vydržovatel*“. Spolek byl zřízen podle zákona ze dne 15. 11. 1867, č. 134 říšského zákoníku, o právu spolčovacím. Na základě této legislativy byla jeho existence potvrzena moravským místodržitelstvím v Brně přípisem č. 35615 ze dne 30. 10. roku 1893.

Abych pochopila běžný chod spolku i významné mezníky jeho existence, zaměřila jsem se v další fázi své práce na zpracování jeho stručné historie. Spolek „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ lze pokládat za jednu z nejvýznamnějších ženských korporací na severní Moravě. Průkopnický způsob organizace dívčího školství, uskutečňovaný spolkem, inspiroval mnohé nově vznikající dívčí školy v Čechách a na Moravě. Vedle náboženského, národního a kulturního aspektu činnosti vykazoval spolek též nezanedbatelný rys ženského emancipačního hnutí.

Za hlavního původce myšlenky vzniku české školy lze nesporně považovat hraběte Emanuela Pöttinga. Hrabě E. Pötting byl vzdělaným knězem, který od roku 1880 působil jako probošt olomoucké kapituly. Spolek Ústavu hraběte Pöttinga měl již od samého počátku výhodnější podmínky pro svůj rozvoj než jiné ženské spolky. Díky donačnímu daru svého zakladatele byla jeho činnost po hmotné stránce zajištěna.

Po Pöttingově smrti bylo zrušeno spolkové kuratorium, které až dosud řídilo všechny aktivity, a vznikl nový spolkový výbor. Činnost spolku výrazně ovlivnily významné historické události první poloviny 20. století. Aktivity spolku omezila 1. světová válka, velká hospodářská krize ve 30. letech i nacistická okupace v průběhu 2. světové války. Po válce se sice obnovena činnost spolku slibně

rozvíjela, ale byla násilně ukončena, když po roce 1948 došlo s nástupem komunistické totality k postátnění školských institucí, které spravoval.

Poté jsem přistoupila k řešení hlavním cílům mé práce, zachycení aktivit spolku v kontextu dobového, kulturního a společenského života v Olomouci a zhodnocení jeho kulturních aktivit. Sledovaný spolek po celou dobu své existence výrazně ovlivňoval svou kulturní i organizační činností olomouckou společnost.

Kulturní činnost spolku doprovází jeden významný moment, který sehrál důležitou roli již při vzniku spolku. Podle idejí svého zakladatele mělo sice vzdělávání žen, jako hlavní cíl spolkového úsilí, též náboženský rozměr, ale organizace tohoto cíle zůstávala pevně v rukou spolku laiků. V činnosti sledovaného spolku tak totiž nezanikal ani druhý aspekt, kterým bylo působení v českém národním duchu. Harmonické spojení národního a náboženského prvku pod přímým dozorem římsko-katolické církve v době vlády rakousko-uherského mocnářství totiž bylo obtížné.

Během studia pramenů jsem vysledovala, že spolek přizpůsoboval své aktivity politickému vývoji státu. Rozsáhlá činnost kulturní a společenská v době Rakousko-Uherska se za první republiky omezila, protože už nebyla tak potřebná v prostředí samostatného československého státu. Posílená však byla funkce vzdělávací, která se orientovala již nejen na žáčky školy, ale i na širokou veřejnost.

Z životopisů členek spolku je též patrné, že uvedené dámy, patřící ke špičkám české olomoucké společnosti, svými aktivitami výrazně přesahovaly činnost spolku. Dalo by se říci, že činnost ve sledovaném spolku patřila k jedné z mnoha jejich osvětových a společenských aktivit. Na druhé straně však jejich kontakty a schopnosti pomáhaly činnost spolku výrazně obohatit. Tyto dámy byly většinou členkami zároveň několika českých vlasteneckých olomouckých spolků, ve kterých často zastávaly i významné funkce. Svého postavení však dosahovaly nejen díky své pracovitosti a neúnavnosti, ale i díky podpoře svých manželů, kteří patřili většinou mezi olomouckou českou elitu.

„*Spolek Ústavu hraběte Pöttinga*“ se na veřejnosti prezentoval rozsáhlou kulturní činností. V první řadě do oblasti jeho kulturní činnosti patřila vzdělávací a osvětová práce, to znamená zejména různé přednášky. Z analýzy jejich témat však vyplývá, že v propagaci ženské otázky formou přednášek ženský prvek činnosti spolku nespočíval. Na druhé straně je na příkladu přednáškové činnosti patrná snaha o vzdělávání chovanek ústavu v co nejširším okruhu

vědních disciplín.

Kromě přednášek měla kulturní činnost spolku řadu dalších forem. Ze zjištěných fakt vyplývá, že divadelní představení, koncerty, slavnosti a výstavy, organizované spolkem, měly přes svoji tematickou a žánrovou pestrost několik společných rysů. Všechny tyto akce plnily několikery účel zároveň. Úspěšné projekty byly organizovány takovým způsobem, aby si na sebe vydělaly a dokonce přinášely finanční zisk. Kromě toho zajišťovaly spolku v očích široké veřejnosti výbornou reklamu. Většina akcí slavnostního charakteru sice na první pohled zajišťovala svým účastníkům zábavu, ale ve skutečnosti zároveň plnila významnou politickou funkci. Demonstrovala se v nich síla místní české komunity a organizační práci se upevňovala její akceschopnost. Ty akce, které prezentovaly návštěvníkům výstavu výsledků nějaké výtvarné či řemeslné činnosti, se kromě osvěty snažily zároveň představovat úroveň českého umění a řemesel.

Návštěvy významných osobností nebo členů spolků národního zaměření, které se staly součástí některých kulturních akcí, přesahovaly svým významem hranice regionu a představovaly události, které šířily pověst ústavu daleko za hranice Moravy. Tyto návštěvy byly ozdobou spolkového života a přinášely cenné kontakty, které dovršovaly zapojení kulturní činnosti Spolku Ústavu hraběte Pöttinga do ostatních aktivit české měšťanské komunity v Olomouci.

Významnou součástí mé práce tvoří také přílohy, přehledně zpřístupňující důležitá fakta a prameny, na něž odkazuji v hlavním textu. Přílohu č. 1. tvoří stanovy spolku „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ ze dne 8. října 1893. Přílohu č. 2. tvoří zakládací listina spolku „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ ze dne 19. 11. 1893. V příloze č. 3. jsem sledovala počet členek spolku v jednotlivých letech jeho existence. V příloze č. 4. jsou uvedeny vedoucí představitelky spolku a jejich funkční období. Příloha č. 5 obsahuje tematickou analýzu přednášek „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“ v letech 1884 – 1918. K osobnostem, spjatým s činností spolku, se vrací příloha č. 6 s názvem „*Prosopografie spolku*“, která zahrnuje stručné životopisy nejvýznamnějších z nich. V prosopografii spolku je uveden též životopis zakladatele spolku hraběte E. Pöttinga a jeho sestry, hraběnky Emílie, která po jeho smrti pokračovala v jeho díle jako čestná protektorka spolku.

7. Přílohy

Příloha 1.:

Stanovy spolku „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“

Jméno:

Čl.1. Spolek jmenuje se „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“, kterýž název má na razítku i na pečeti.

Účel:

Čl. 2. Účelem spolku jest rozšiřovati vzdělání ženské, pečovati o zdokonalení a rozšíření práce ženské a o prospěšný odbyt jejich výrobkův a vůbec vedením a rozšiřováním vzdělání žen ve směru náboženském, intelektuelním a prakticko - hospodářském, hmotnému a duševnímu zdokonalení stavu žen pro jejich povolání a potřeby časové a životní napomáhati.

Prostředky:

Čl. 3.

A) Učebné kurzy a ústavy na cvičení intelektuelní a umělecké průmyslové a hospodárné v posavadních odvětvích ženské práce i odvětvích nových, jež aby byly zařízeny uvidí se býti prospěšno.

B) Dílny výrobní a závody obchodní na odbyt ženských výrobkův i veškerých potřeb na ně.

C) Ženské pensionáty, školy kuchařské a hospodyňské, poptavárny na místa vychovatelská, práce, služby a vůbec zaměstnání ženská.

D) Schůze, rozpravy, přednášky a výstavy podle účelu spolkového soukromé i veřejné, v Olomouci i na venkově, cvičení ve zpěvu a hudbě, čítárna a knihovna spolková i veřejná půjčovna knih pro ženské, časopisy a tiskopisy vydané

spolkem, koncerty, divadla, výlety a jiné zábavy ve prospěch spolku.

Čl. 4. Prostředky peněžité opatřují se zápisným a příspěvky členskými, výtěžkem z podniků spolkových, dary a příjmy mimořádnými, jakož i používají úvěru podle těchto stanov.

Členové:

Čl. 5. Členové jsou:

A) Zakládající, již vstupující do spolku, vloží vkladného 10 zlatých a uvolí se přispívati ročně aspoň 2 zlaté

B) Přispívající, již platí ročně 2 zlaté

C) Činní, již zapravivše zápisné, platí ustanovený poplatek měsíčně a mimo to zavází ku práci spolkové. Roční příspěvky členské odvádějí se napřed a to zpravidla v lednu.

Členem zakládajícím a přispívajícím může být každý koho výbor přijme, členem činným pouze paní či dívka. Jedno členstvo nevylučuje druhého.

Čl. 6. Členem býti přestává:

A) Kdo, že vystupuje, výboru ohlásí

B) Kdo ze spolku byl vyloučen

C) Kdo nezaplátiv příspěvku byl výborem prohlášen za vystouplého

Za vystouplé považuje výbor členy zakládající a přispívající, kteří za rok nezaplátili povinných příspěvků a členy činné, kteří nezaplátili příspěvků za tři měsíce.

Čl. 7. Všichni členové ženští mohou míti účast na soukromých přednáškách a na čítárně spolkové, členové činní též na pravidelných cvičeních zpěvních a hudebních. Výbor volí se ze členů činných. Ostatně jsou práva členů stejná, pokud ve stanovách není úchylek.

Čl. 8. Za závazky spolkové, náhrady a škody ručí jmění spolkové.

O čistém příjmu:

Čl. 9. Inventuru, účty a bilance zavírá výbor jednou za rok a to koncem měsíce prosince.

Čl. 10. Ode hrubého příjmu spolkového odečte se veškeren náklad správní a 15 % na amortizaci nářadí a stavení.

Jak užití ročního přebytku stanoví valná hromada, ale nejméně 10% připisuje se fondu základnímu.

Základní fond:

Čl. 11. Základnímu fondu se připisuje:

A) Vkladné členů zakládajících

B) Nejméně 10% čistého příjmu

Za jmění základního opatřují se potřeby organizační a uhrazují se škody a ztráty spolkové. Účty z něho vedou se zvláště.

Protektor a čestná předsedkyně:

Čl. 12. Spolku přísluší právo vykonávané valnou hromadou voliti protektora a čestnou předsedkyni. Práva této stanovena později.

Družstva neboli odbory:

Čl. 13. Po návratu výboru může povoliti valná hromada by se ve spolku v mezích těchto stanov utvořily družstva neboli odbory, které by zabíraly se úspěšněji různými obory činnosti spolkové. Řády jejich schvaluje výbor.

Správa spolková:

Čl. 14. Záležitosti spolkové řídí valná hromada, výbor a správní rada, potszmo dle čl. 18 kuratorium.

O valné hromadě:

Čl. 15. Valná hromada schází se jednou za rok a to nejdéle v měsíci únoru.

Valnou hromadu mimořádnou svolává výbor kdykoliv uzná toho potřebu, nebo kdykoli zato žádá třetina činných.

Valná hromada svolává se návštěm v místnostech spolkových a ohlášením aspoň v jednom rozšířeném časopisu olomouckém, jež určí výbor. Oznamuje se pak i s programem aspoň 8 dní napřed.

Čl. 16. Valná hromada usnáší se platně, je-li při ní šestina členův, avšak o změně stanov a rozejití se spolku může usnášeti jen, sešla-li se třetina členův.

Kdyby se členů nesešlo s dostatek, svolá předsedkyně druhou valnou hromadu, která za každého počtu členův uzavírá platně o všech na programu. Druhá valná hromada může se svolati za hodinu po první.

Čl. 17. Valné hromadě přísluší:

1. Voliti na základě návrhů pot. kuratoria protektora spolku a čestnou předsedkyni.
2. Voliti výbor přihlížející ke článku 18.
3. Potvrzovati zprávu výroční a výkony výboru
4. Schvalovati účty, vyslechnouc zprávu dozorkyň účetních
5. Rozhodovati o návrzích podaných
6. Určovati zápisné a měsíční příspěvky členů činných a zvyšovati příspěvky zakládajících a přispívajících
7. Ustanovovati družstva neboli odbory spolkové
8. Rozhodovati o koupi místností
9. Usnášeti se o zřizování filiálek neboli odborů mimo Olomouc
10. Měnití stanovy
11. Usnášeti se o rozejití spolku

O usnešeních a volbách rozhoduje nadpoloviční většina, o změně stanov a rozejití se spolku dvě třetiny přítomných. Stejným počtem hlasů se návrh zamítá, při volbách rozhoduje křebí.

Právo hlasovací mají jen členové již zpravili povinné příspěvky spolkové.

Hlasování děje se dle usnešení ústně nebo lístky. Volby dějí se lístky hlasovacími, každý člen odevzdej svůj lístek osobně. Předsedající hlasuje spolu.

Kuratorium:

Čl. 18. Přihlížejíc k tomu, že duševním zakladatelem a obdárcelem spolku toho jest vysoko urozený pán Emanuel Pötting – Persing, infulovaný prelát v Olomouci, stanoví se výslovně za účelem tím, aby ústav či spolek tento za doživotí zakladatele o intencích jeho řízen byl, že témuž doživotí jeho přísluší právo, aby ku správě spolku toho jmenoval devítičlenné kuratorium dámské ze členů jeho. Toto kuratorium mohoucí jmenovatelem svým kdykoliv změněno býti, zastupuje po čas trvání svého výbor spolku a náhradnice stanovami těmito stanovené a přísluší mu všechna práva i povinnosti, jež stanovami těmito, pokud tento článek zvláštních neobsahuje výjimek a zejména články 19 – 28 vykázaný a přikázány jsou. V této době tedy odpadá najmě volba valnou hromadou výboru a náhradnic a zůstávají pouze volby funkcionářů ostatních, jichžto práva a povinnosti stanovami těmito jsou vytknuta a tímto článkem nedotknuta.

Kuratorium skládá se z předsedkyně, první a druhé místopředsedkyně, jednatelky, pokladní a 4 členů.

Práva a povinnosti funkcionářů těchto, pokud článek tento zvláštního ustanovení neobsahuje, vytknuta jsou ostatním zněním těchto stanov. I jmenování těchto funkcionářů přísluší takéž panu zakladateli. Kdyby týž ve jmenování kuratoria hodnosti těchto nevytknul, zvolí je kuratorium ze sebe.

Kdyby týž do tří měsíců po ustanovení valné hromadě spolkové práva svého ku jmenování kuratoria na základě článku tohoto – při čemž nejmenování úplných devíti členů považuje se za nejmenování vůbec – nepoužil a nejmenování nepředsevzal, považuje se to, že svých práv ze článku tohoto úplně a na vždy vzdává a nastane volba výboru a náhradnic vedle ostatních ustanovení stanov těchto.

Kdyby kterýkoliv člen kuratoria z jakékoliv příčiny buď odstoupením, úmrtím neb jinak členem jeho býti přestal, budiž nástupce jeho dle znění článku tohoto panem zakladatelem do 3 měsíců jmenován, jinak svolati má kuratorium valnou hromadu členů spolkových, aby tato dotyčného nástupce zvolila. O této valné hromadě i téže z odstavce předešlého a způsobu volby platí ostatní ustanovení stanov. Kuratoriu přísluší také právo zvoliti ze sebe správní radu,

jejižto zřízení práva a povinnosti ustanovena jsou ve stanovách těchto.

Jmenování panu hraběti Emanuelu Pöttingu – Persingovi příslušící jest čistě osobní ve formě písemné a podpisem vlastnoručním a nemůže žádným zástupcem nebo plnomocníkem vykonáno býti.

Kuratorium usnáší se platně za přítomnosti nejméně šesti členů, mezi nimi musí býti předsedkyně aneb v jejím zaneprázdnění jedna z obou místopředsedkyň.

Kdyžby zakladatel, vysoko urozený pan Emanuel hrabě Pötting – Persing práv svých ze článku tohoto mu příslušících vlastnoruční listinou dobrovolně se vzdal, jednati má kuratorium dle ustanovení čl. 43. těchto stanov do lhůty 6 neděl ode dne doručené mu listiny vzdané.

O výboru:

Čl. 19. Výbor skládá se z předsedkyně volené na rok a ze 12. členů a 4. náhradnic, jež volí se na dvě léta, 3 dozorkyně účetní volí se na rok.

Prvého roku vystoupí losem polovice členů výborových a náhradnic, v letech budoucích pak vždy polovice ta, jejíž členové byli zasedali ve výboru po dvě léta.

Vystouplé mohou býti zvoleny zase.

Čl. 20. Výbor volí se zpravidla ve valné hromadě řádné na počátku roku, byv zvolen jindy vede úřad do řádné valné hromady nejbližší.

Čl. 21. Každého roku zvolí výbor ze sebe dvě místopředsedkyně, a sice v hodnosti co první a druhou, jednatelku a pokladnou, mimo to může voliti i jiné funkcionáře, jichžto potřebu by uznal.

Úřady výborové jsou pouze čestny.

Čl. 22. Podle potřeb spolkových roztrídí se výbor na několik odborův a ustanoví zevrubněji pravidla o povinnostech a prací členů výborových.

Čl. 23. Výbor schází se jednou za měsíc, odbory jeho třebas i jednou téhodně. Mimořádnou schůzi výborovou svolává předsedkyně, jestliže je toho pilná potřeba, nebo jestliže za to žádá pět členů výborových.

Čl. 24. Aby se výbor platně usnášel, je třeba by bylo při schůzi aspoň 8 členů

jeho, počítajíc i předsedkyni potažmo místopředsedkyni. Člen výboru, který neomluviv se náležitě třikrát po sobě nepřijde do schůze, pozbývá hodnosti své, ale za výkony ostatního výboru odpovídá tak jakoby by souhlasil s většinou.

Výbor může povolati do schůzí svých též rádce mužské, aby podávali dobrá zdání o věcech spolkových.

Čl. 25. Výbor řídí vnitřní a vnější záležitosti spolkové, pokud nejsou vyhrazeny valné hromadě. Spravuje jmění spolkové, skládá účty a podává výroční zprávu valné hromadě, přijímá členy, bdí nad pořádkem a kázní, má moc disciplinární vylučuje i členy, ustanovuje učitelstvo, úřednictvo, služebnictvo a zřízence spolkové, i propouští je, najímá místnosti a stará se o jejich úpravu, opatřuje náčiní a pomůcky učebné, usnází se o plánech na přednášky, a pro školy spolkové, schvaluje řády družstev neboli odborů spolkových. Sestavuje podle stanov zvláštní řády jednací, domácí, pokladní, školní apod., vydává instrukce pro zřízence spolkové atd.

Nastane-li potřeba neodkladná, může výbor učiniti zatímné opatření, též ve věcech, jež jsou vyhrazeny valné hromadě, vyjímajíc o změně stanov a o zrušení spolku.

Čl. 26. Vyloučení člena lze výboru zejména tehdy, bylo-li proti němu zakročiti soudně, jedná-li na škodu spolku a dobré pověsti jeho, rozšiřuje-li nepravé zprávy apod.

Avšak vyloučen může býti člen jen tehdy, byl-li výbor zvláště svolán, a hlasovalo-li pro to více než polovic všech členů.

Nález nabývá ihned platnosti, ale může býti zrušen valnou hromadou, jestliže vyloučený do 14 dní ohlásí výboru, že se odvolává z nálezu jeho, ve které příčině je výboru předložiti věc valné hromadě nejbližší.

Čl. 27. Náhradnice mohou býti při poradách výborových, ale nemají práva hlasovacího, leč byly-li povolány do výboru. Do výboru povolává je předsedkyně kdykoliv některý člen z podstatných příčin nemůže konati prací výborových, nebo kdykoliv se člena nedostává.

Povolávají se pak podle počtu hlasů, kterými byly zvoleny. Byl-li počet týž, rozhoruje hřebí.

Čl. 28. Usnešení a volby konají se ústně, ale může usnešeno býti, aby se konaly lístky, a rozhoduje nadpoloviční většina hlasů. Jde-li o záležitosti osobní člen výboru, jehož se týká, nemá práva hlasovati.

O přijetí členů hlasuje se balotáží.

Ten kdo předsedá, hlasuje vždy spolu a jestli při hlasování ústním rovnost hlasů, platí ono usnešení k němuž se přidal předsedající.

Při hlasování písemném rozhoduje o tomto případě hřebí.

O správní radě

Čl. 29. Správní rada skládá se z předsedkyně, obou místopředsedkyň, jednatelky a pokladné.

Schází se aspoň jednou za týden v určitou hodinu.

Správní radě přísluší obstarávati vše, co není vyhrazeno výboru a valné hromadě.

Obezřele si vedouc u všech záležitostí spolkových, zač osobně odpovídá, kontroluje činnost učitelstva, úřednictva a služebnictva spolkového a má právo učiniti neodkladné změny, avšak odpovídajíc za ně osobně a ospravedlníc je v nejbližší schůzi výborové.

Správní rada usnáší se platně jsou-li ve schůzi aspoň 3 členové, mezi nimiž buď předsedkyně, buď v její zaneprázdnění jedna z obou místopředsedkyň.

Usnesení a volby konají se tak jako ve výboru.

Čl. 30. Čestné předsedkyni, kteráž to přijmutím hodnosti této a po dobu její trvání stává se činným členem spolku, přísluší právo účastniti se všech valných hromad, schůzí výboru, správní rady a odborů, a vůbec všech vnitřních schůzí a veřejných vystoupení spolkových, předsedá jim v případě tomto, hlasuje spolu a vykonává v tomto případě veškeré funkce předsedkyně.

Ohledně výkladu hlasování platí ustanovení čl. 17 a 28 stanov.

Čl. 31. Předsedkyně – mimo případ čl. 30 – předsedá valné hromadě, výboru i správní radě, zastupuje spolek vzhledem k úřadům a k osobám třetím, bdí nad pořádkem ve spolku a zejména též nad tím, konají-li hodnostářky, učitelstvo, úřednictvo atd. povinnosti své, upozorňujíc je na vše, čím by buď veřejně buď soukromě mohly uškoditi spolku a pověsti jeho. Též pečuje předsedkyně o to, by

vyřídila se náležitě usnesení valných hromad, výboru a správní rady, a dbá na pořádek v účtech a pokladně. Nastane-li potřeba neodkladná, může předsedkyně učiniti zatímní opatření též ve věcech, které jsou vyhrazeny výboru a valné hromadě, než ospravedlní je v nejbližší schůzi výborové.

Listiny závazné podepisuje předsedkyně a dva členové správní rady, buď místo nich dva členové výboru.

Na listinách jiných podepíše se buď předsedkyně, buď člen správní rady.

Ohlášení spolková podepisuje a uveřejňuje buď předsedkyně, buď správní rada, buď výbor.

Čl. 32. Místopředsedkyně zastávají předsedkyni kdykoliv je toho potřeba, dle pořadí hodnosti své.

Čl. 33. Pokladná spravuje pokladnu a zavírá ji společně s účetní, účetním, jestliže a pokud jsou oprávněni výborem, aby vybírali peníze a vyplácí na poukázky předsedkyně vydané se svolením výborovým a jménem jeho.

Čl. 34. Kdyby vydala pokladná peněz proti tomuto ustanovení, budiž bez odkladu propuštěna ze správy pokladní, jestliže se neospravedlní sdostatek.

Totéž se stane, objeví-li se v pokladně schodek, kterého by jí nebylo lze prokázati.

Spolek má právo hojiti se na jmění jejím.

Pokud může předsedkyně v pilné potřebě vydati poukázku výplatní, nemajíc povolení výborové a pokud může pokladná vypláceti bez poukázky předsedkyně, ustanoví se instrukcí pokladní, již vydá výbor.

Čl. 35. Všem členům výborovým sluší konati práce, které se jim přidělí ve schůzi výborové. Za řádnou správu spolkovou ručí všichni jménem svým.

Dozorkyně účetní

Čl. 36. Dozorkyně účetní bdí nad finančním hospodářstvím výborovým, zkoumají účty, přirovnávají poukázky výplatní ke protokolům o schůzích výborových a o valné hromadě, zkontrolují pokladnu aspoň jednou za měsíc a podle uznání činí návrhy výboru a o valné hromadě.

Dozorkyně účetní mohou býti při poradách výborových i správní rady, než mají jen hlas poradní.

Úřad jejich počíná se a končí s činností výboru. Vystoupí li některá dozorkyně účetní, může výbor jmenovati náhradnici do valné hromady nejbližší.

Kdyby zanedbaly povinnosti svých, ručí za škodu spolku učiněnou rukou společnou a nerozdílnou.

Sídlo

Čl. 37. Spolek sídlí v Olomouci, ale může zřizovati též mimo Olomouc filiálky své neb odbory na Moravě.

Řeč jednací

Čl. 38. Řeč jednací je česká.

Spory

Čl. 39. Pohledávky na členech vymáhá spolek pořadem práva.

Čl. 40. O sporech mezi členy ve věcech spolkových rozhoduje soud smírčí.

Každá strana zvolí si dvě přisedící a tyto předsedku. Straně liknavé ustanovuje je předsedkyně.

Zrušení spolku

Čl. 41. Jestliže se spolek rozejde či rozpustí, připadne jmění jeho podnikům dobročinným a vzdělávacím na prospěch českých dívek v Olomouci.

Rozejde-li se spolek usnensením valné hromady, určí tato místněji podniky jmenované.

Byl-li spolek zrušen dříve, nežli by valná hromada mohla tak učiniti, připadne veškeré jmění spolkové v první radě Matici školské v Olomouci, a kdyby této nebylo, místnímu odboru Ústřední Matici Školské pro venkovský okres olomoucký a kdyby i toho nebylo, Národní jednotě pro severovýchodní Moravu v Olomouci, kteréžto by užívaly výtěžku z něho do té doby, dokud by ve smyslu

těchto stanov nezřídil se nový spolek ženský, jemuž by bylo jmění vydati.

Čl. 42. Kdyby byl spolek rozpuštěn, budiž provedena řádná likvidace jmění jeho a zaplatí se nejprve všem věřitelům spolkovým.

Čl. 43. V pádu umrtí zakladatele pana hraběte Emanuela Pötting – Persinga svolati má kuratorium nejdéle do šesti neděl ode dne úmrtí valnou hromadu, aby tato zvolila výbor a náhradnice dle stanov těchto na dobu do nejbližší valné hromady dle stanov těchto kterouž to volbu působnost kuratoria přestává.

Čl. 44. Zeměpanskému komisaři přísluší nahlédnouti kdykoliv do správy spolkové.

Při všech podnicích bude spolku šetřiti obecných předpisů zákonů živnostenských a obchodních.

V Olomouci dne 8. října 1893.

Amálie Ambrosová, Berta Sojková, Anna Marie Šimková

Číslo 35615.

Založení tohoto spolku podle obsahu předstojících stanov se ve smyslu §9 zákona ze dne 15. listopadu 1867 ř. z. č. 134 dosvědčuje.

V Brně, 30. října 1893.

Za c. k. Místodržitele:

Januška v. r.

Příloha 2. :

Zakládací listina spolku „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“ ze dne 19. 11. 1893

Na ctěný spolek „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“.

Veden povždy snahou a tužbou nejvřelejší, aby země a národ český, jimžto předkové moji čestně a věrně byli sloužili, v národním obrození svém na týž vrchol se povznesl, a hradbami víry a vědy ve všech vrstvách lidu svého téže síly a moci dosáhl, jakým byl v přeslavné minulosti své, odhodlal jsem se k tomuto, položití základ ku zřízení českého ústavu dívčího v královském hlavním městě Olomouci.

Dle intencí mých zřízen ku provedení toho spolek pod názvem „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“ jehožto stanovy od tohoto dne v Olomouci 8. října 1893 výnosem ze dne 30. října 1893 čís. 35615 schváleny byly.

Volil jsem založení ústavu pro vzdělání dívek, a to ústavu takového, v němžto výchova jejich bráti se má tím pravým a přirozeným směrem, kterým ustanovením Božím a žití člověčenstva ženě jest vytknut a vykázán. Jest to směr náboženství a víry, tato jest matkou ctnosti a lásky, a tyto jsou nejkrásnější ozdobou ženy a nejsladším kouzlem každé domácnosti. Jest to směr vyšší vzdělanosti, aby žena proniknuta vědou obecnou a vědomím významu svého, který v národě zaujímá, dostoupila onoho jemného a váženého postavení, jež vzdělané ženě ve vzdělaném národě přísluší, a aby v tomto postavení svém byla kotvicí ušlechtilého mravu a dítkám svým první sebevědomou učitelkou lásky vlastenecké. A jest to směr prakticko-hospodárný, aby poznáním těžkosti výdělků v době této, naučením se šetrnosti, porozuměním všemu odvětví prací domácích buď sebe samu zaopatřiti, buď muži svému v potřebách života bedlivě a opatrně napomáhati se naučila.

Ku provedení toho odevzdávám spolku „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“ jenž dle vroucného přání mého vezdy směry tyto zachovávati má ku nabytí, stavbě a zařízení důstojné budovy ústavu kapitál provedení toho zabezpečující a sdělím výši jeho a možné návrhy své kuratoriu poté výboru spolku tohoto aby týž co nejdříve s potřebnými pracemi

započal. Avšak vůlí mou jest, aby spolek tento a ústav jím řízený nesl vezdy název, který dne má, aneb alespoň onu část jeho, která zní „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci“ zachováním základního účelu.

Vykonáváje právo, které mi stanovy ve článku svém 18. poskytují a hledě k tomu, aby břímě nových a těžkých prací s prováděním účelu spolku tohoto spojených, rozděleno bylo na kruhy nejširší, jež tím nejen řady činitelů národních rozmnožovati, leč i po příkladu skvělých vzorů národní činnosti v Olomouci úkolu svému s celou pílí, snahou a duší věnovati se mají, jmenuji ku správě spolku tohoto následující kuratorium:

Paní Amálku Ambrossovou, co předsedkyni, paní Bertu Sojkovou, co první místopředsedkyni, paní Miloslavu Procházkovou, co druhou místopředsedkyni, slečnu Boženu Černochovou, co jednatelku, dále: paní Annu Žáčkovou, co pokladnou, Selmu Spurnou, paní Filomenu Frodlovou, paní Ludmilu Dokoupilovou, paní Antonii Navrátilovou.

Odevzdávaje mu správu spolku a provedení účelů zde naznačených, prosím Boha aby žehnal dílu zde podniknutému, ku vrácení a zvelebení dávné cti, slávy a moci drahého českého národu.

V Olomouci dne 19. listopadu 1893

Emanuel hrabě Pötting

Příloha č. 3

Počet členů spolku

Údaje jsou čerpány z výročních zpráv spolku a z jednatelešských zpráv spolku z let 1894 – 1935. Údaje o počtech členů v letech 1936 – 1952 nejsou k dispozici.

Rok	Počet členů	Rok	Počet členů
1894	159	1915	332
1895	189	1916	332
1896	202	1917	288
1897	220	1918	298
1898	240	1919	-
1899	304	1920	258
1900	304	1921	258
1901	295	1922	262
1902	300	1923	-
1903	300	1924	301
1904	290	1925	291
1905	280	1926	-
1906	286	1927	292
1907	286	1928	275
1908	275	1929	273
1909	275	1930	272
1910	290	1931	249
1911	295	1932	243
1912	442	1933	250
1913	386	1934	251
1914	298	1935	236

Příloha č. 4

Vedoucí představitelky kuratoria a spolkového výboru spolku

Údaje jsou čerpány z publikace Památník Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci 1895 - 1935, Olomouc 1935, s. 28 – 29, a z jednatelelských zpráv ústavu.

Funkce	Příjmení a jméno	Období
I. čestná předsedkyně	hraběnka Pötting - Persingová Emilie	
II. čestná předsedkyně	Žáčková Anna	
I. čestná členka	Frodlová Filoména	
Předsedkyně	Ambrosová Amálie	1893 – 1896
	Sojková Berta	1896 – 1899
	Žáčková Anna	1899 – 1909
	Pospíšilová Marie	1909 – 1928
	Fischerová Aurelie	1928 – 1934
	Karlová Marie	1934 – ?
	Bílá Antonie	1946 – ?
Místopředsedkyně	Procházková Miloslava	1893 – 1894
	Sojková Berta	1893 – 1896
	Žáčková Anna	1894 – 1899
	Navrátilová Antonie	1896 – 1900
	Černochová Josefina	1898 – 1902
	Otáhalová Vilma	1900 – 1909
	Sytková Natálie	1902 – 1929
	Petzoldová Božena	1909 – 1910
	Polívková Filomena	1910 – 1913
	Frodlová Filomena	1913 – ?
	Geislerová Ludmila	1929 – ?
	Smrčková Marie	1946 – ?
	Píchová Pavla	1946 – ?
Jednatelka	Černochová Božena	1893 – 1895
	Bartochová Terezie	1895 – 1896
	Ptáčková Anna	1896 – 1905
	Svěráková Růžena	1906 – 1907
	Hýblová Miloslava	1907 – 1908
	Čermáková Milada	1908 – 1917
	Tomková Miluše	1917 – 1918
	Dvoříková Cecilie	1918 – 1919
	Lipčíková Antonie	1919 – ?
	Vavrouchová Anna	1946 – ?

Příloha č. 5

Tematická analýza přednášek Spolku Ústavu hraběte Pöttinga v letech 1884 - 1918

Zvláštní kapitolu kulturního působení spolku představovala osvětová činnost, která se realizovala v podobě přednášek. Přednášky byly určeny nejen žákyním Pöttingea, ale též především členkám a členům spolku. Z chronologického popisu přednášek, na který jsou navázány pramenné odkazy, vychází souhrnná tabulka, umožňující kvantifikaci přednášených témat.

Dne 14. dubna 1894 pořádal spolek v místnostech české besedy přednášku „O povolání ženy“.¹¹⁰ Během roku 1897 bylo v ústavu uskutečněno několik zajímavých akcí. Dne 10. ledna 1897 přednášel profesor Bartoch „O některých krásách našich národních písní“. Dne 28. března 1897 hovořil Dr. František Kahlig „o římském cirku“.¹¹¹ Na jaře roku 1899 byl přednesen cyklus nedělních přednášek, které zahájil František Kahlig „Ukázkami z nové literatury české“. Dne 27. března hovořil profesor Tálský na téma „Z jarního života našich opeřenců“. Dne 3. dubna přednášel Pavel Vyvlečka o šesti historických a uměleckých památkách města Olomouce. Dne 28. dubna přednášel Alois Hlavinka na téma „Národní píseň jako rádkyně a přítelkyně děvina“.¹¹² V únoru a březnu 1900 byly pořádány pro členy spolku a chovanky ústavu nedělní přednášky. Dne 26. února přednášel profesor Vincenc Prasek na téma „Dějinná a kulturní procházka po Olomouci“. Dne 12. března přednášel Josef Bartocha na téma „Kollárova povaha ilustrována jeho znělkami“.¹¹³ Rok 1901 přinesl další zajímavá témata. Dne 20 ledna 1901 přednášel prof. Prasek „O starších způsobech mýcení ohněm“. V měsíci březnu byly uspořádány dvě přednášky s diametrálně odlišnými obsahy: dne 28. 3. „O významu J. A. Komenského“ a dne 30. 3. „O

---

¹¹⁰ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 – 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1894.

¹¹¹ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 – 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1897.

¹¹² SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 – 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1898 – 1899.

¹¹³ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 – 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1900.

tajném písmu, šifrách a šifrovaných depeších“.¹¹⁴ Jaro roku 1906 přineslo přednáškovou žeň. Dne 4. března přednášel profesor Ferdinand Šteffl „O falšování potravin a pochutin a zjišťování falsifikace mikroskopem“. Dne 11. března hovořil Ladislav Sláma na téma „O praotci Čechovi“ Dne 22. dubna řečnil opět školní rada Prasek „O lidové literatuře z tiskárny Škarniclový“.¹¹⁵ Na jaře roku 1907 se v ústavu uskutečnilo pro studentky ústavu a členy spolku několik přednáškových akcí s poněkud záhadnými názvy. Dne 12. dubna se konala přednáška na téma „Na přídi moři urvané“, Dne 23. května se přednášel ředitel ústavu Kahlig „o časopisecké výstavě“.¹¹⁶ Rok 1911 přinesl opět zajímavá témata, z nichž nejzajímavější byly „Půvaby ostrova Islandu“ a výklad o životě a díle Mikoláše Alše. V lednu roku 1912 se konala přednáška o životě Boženy Němcové a její literární tvorbě. V březnu pak hovořil odborný učitel Neužil z Horky o mezinárodní řeči Esperanto. V červnu pak učitel a správce lidové malírny v Telči Hynek Janů přednášel o keramickém umění a národním ornamentu.¹¹⁷ Přednášky roku 1915 byly poznamenány politickou situací válečné doby. Alespoň z jejich názvů lze vyčíst počínající problémy se zásobováním, či zájem o rozvoj vojenské komunikační techniky. Učitelka Planičková totiž hovořila „o úpravě chutných, laciných a výživných pokrmů“ a oficiál Pospíšil řečnil „o historickém vývoji telegrafu a telefonu“. Pokladník Řezníček pak informoval posluchače „o třetí válečné půjčce“.¹¹⁸ Rok 1918, jako doba vzniku samostatného československého státu, přinesl též několik aktuálních témat. Dne 16. ledna přednášel v ústavní dvoraně gymnasiální profesor R. Schenk na téma „Životní dílo T. Masaryka“. Dne 31. ledna pak hovořil v ústavní dvoraně Karel Dvořák na téměř revoluční téma „Od Husovy mohyly ke kolébce švýcarské svobody“. V létě roku 1918 se témata přednášek vrátila k apolitickým tématům, odpovídajícím charakteru školy. V červnu byla propůjčena dvorana školy Sirotčímu spolku olomouckému k

---

¹¹⁴ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1893 – 1901, Jednatelská zpráva spolku za rok 1901.

¹¹⁵ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1900 – 1907, Jednatelská zpráva spolku za rok 1906.

¹¹⁶ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1900– 1907, Jednatelská zpráva spolku za rok 1907.

¹¹⁷ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1908– 1933, Jednatelská zpráva spolku za rok 1911 – 1912.

¹¹⁸ SOkA Olomouc, M6 – 47, PIS č. 872, karton č. 2, Jednatelská kniha 1908– 1933, Jednatelská zpráva spolku za rok 1915.

pořádání přednášek paní Buchalové z oboru zdravotní péče a ochrany dítěte. Dne 6. listopadu pak proběhla přednáška Antonína Bojanovského z Brna „o batikování a malování na látkách“.¹¹⁹

Poř. č.	Rok	Název přednášky	Tématika
1.	1884	„O povolání ženy“	Ženská tematika
2.	1897	„O některých krásách našich národních písní“	Národopis
3.	1897	„O římském cirku“	Historie
4.	1899	„Ukázky z nové literatury české“	Literatura
5.	1899	„Z janiho života našich opeřenců“	Přírodní vědy
6.	1899	„O historických a uměleckých památkách města Olomouce“	Historie
7.	1899	„Národní píseň jako rádkyně a přítelkyně děvina“	Národopis
8.	1900	„Dějinná a kulturní procházka po Olomouci“	Historie
9.	1900	„Kollárova povaha ilustrována jeho znělkami“	Literatura
10.	1901	„O starších způsobech mýcení ohněm“	Historie
11.	1901	„O významu J. A. Komenského“	Historie
12.	1901	„O tajném písmu, šifrách a šifrovaných depeších“	Kryptografie
13.	1906	„O falšování potravin a pochutin a zjišťování falsifikace mikroskopem“	Přírodní vědy
14.	1906	„O praotci Čechovi“	Historie
15.	1906	„O lidové literatuře z tiskárny Škarniclový“	Literatura
16.	1907	„Na přídi moři urvané“	Zeměpis
17.	1907	„O časopisecké výstavě“	Literatura
18.	1911	„Půvaby ostrova Islandu“	Zeměpis
19.	1911	„Výklad o životě a díle Mikoláše Alše“	Dějiny umění
20.	1912	„O životě Boženy Němcové a její literární tvorbě“	Literatura
21.	1912	„O mezinárodní řeči Esperanto“	Jazykověda
22.	1912	„O keramickém umění a národním ornamentu“	Národopis
23.	1915	„O úpravě chutných, laciných a výživných pokrmů“	Ženská tematika
24.	1915	„O historickém vývoji telegrafu a telefonu“	Historie
25.	1915	„O třetí válečné půjčce“	Ekonomika
26.	1918	„Životní dílo T. Masaryka“	Historie
27.	1918	„Od Husovy mohyly ke kolébce švýcarské svobody“	Národní tematika
28.	1918	„Zdravověda a ochrana dítěte“	Ženská tematika
29.	1918	„O batikování a malování na látkách“	Ženská tematika

¹¹⁹ Dvacátá třetí výroční zpráva ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za 24. školní rok 1918 – 1919. Olomouc 1919, s. 5 – 8.

Příloha 6.:

Prosopografie nejvýznamnějších členů spolku

Životopis hraběte Emanuela Pötting – Persinga

Hrabě Emanuel Pötting pocházel ze staré rakouské šlechtické rodiny, která vlastnila panství také v Čechách a na Moravě. Emanuel Pötting se narodil dne 25. 10. 1819 ve Velkém Meziříčí. Po studiích na gymnáziu v Brně začal v říjnu roku 1837 studovat v Olomouci filosofii. Od roku 1839 studoval také na biskupském teologickém ústavu v Brně. Po ukončení studia byl v roce 1843 vysvěcen na kněze. V roce 1844 byl hrabě Emanuel Pötting zvolen za domicelárního čili nesídelního kanovníka olomouckého. Od roku 1853 působil jako farář ve Švábenicích na Vyškovsku, kde působil až do roku 1867. V tom samém roce se stal děkanem švábenického děkanátu a brzy na to byl jmenován kníže – arcibiskupským radou a přisedícím knížecí arcibiskupské konzistoře. V roce 1868 byl po smrti barona Karla Weitersheima, olomouckého kanovníka a rektora u svaté Anny, jmenován sídelním kanovníkem olomouckým. V této funkci působil hrabě Emanuel Pötting až do své smrti. V roce 1871 byl po rezignaci Gustava hraběte Belrupta, probošta u svatého Mořice, dosazen na jeho místo, kde působil více než deset let. V roce 1880 byl zvolen proboštem olomoucké kapituly, následkem čehož rezignoval na farní proboštví u svatého Mořice. Zde zůstal až do své smrti. V roce 1897 dne 4. února po dlouhé nemoci hrabě Emanuel Pötting umírá.

Velmi významná je jeho charitativní činnost. Během svého působení při proboštví u svatého Mořice věnoval většinu svých důchodů na obnovu tohoto chrámu. Během svého církevní kariery založil také několik fondů, ze kterých se financovaly opravy církevních budov a jejich vybavení. I když byl původem Rakušan, podporoval české národní snažení. Zasloužil se především o rozvoj českého školství v Olomouci a byl jedním z prvních zakládajících členů Matice Olomoucké. V roce 1875 vysvětil první budovu české obecné školy v Olomouci a v roce 1884 vysvětil novou budovu českého gymnázia. V roce 1894 stál pak u zrodu prvního českého dívčího ústavu na Moravě.¹²⁰

---

¹²⁰ Druhá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za třetí školní rok 1897 – 1898. Olomouc 1898 s. 1 – 13.

Životopis Emilie hraběnky Pötting – Persingové

Emilie, hraběnka Pötting – Persingová, svobodná paní z Oberfalkensteinu a Grosskirchenu, se narodila na zámku v Budišově poblíž Brna dne 20. 12. 1820. Po smrti své matky byla vychovávána v klášteře Uršulinek v Praze, kde pobývala až do svých devatenácti let. Po odchodu z kláštera, pobývala Emilie Pöttingová u svých příbuzných, a to nejprve u své nejstarší sestry hraběnky Klementiny, a později u svého bratra Emanuela hraběte Pöttinga. V roce 1868 se spolu s ním přestěhovala do Velkého Týnce u Olomouce, kde pobývala až do své smrti.

V roce 1889 byla Emilie Pöttingová jmenovaná čestnou členkou c. k. Světského šlechtického ústavu Marie – Školské v Brně. Když v roce 1895 Emanuel Pötting založil ústav nesoucí jeho jméno, jmenoval svou sestru čestnou protektorkou ústavu, která tento čestný post zastávala až do své smrti v roce 1902.¹²¹

Životopis Amálie Ambrosové

Amálie Ambrosová se narodila dne 15. dubna 1867 v Jihlavě jako Amálie Cholavová. V roce 1887 se Amálie provdala za advokáta Julia Ambrose, který ve své době patřil mezi přední olomoucké osobnosti. Spolu s ním se aktivně účastnila českého kulturního a společenského života v Olomouci. V roce 1893 se stala první předsedkyní Spolku ústavu hraběte Pöttinga. Jako předsedkyně spolku působila až do roku 1896, kdy z této funkce odstoupila. Po smrti svého manžela se v roce 1925 přestěhovala do Prahy a zemřela za pobytu v italském Miláně o čtyři roky později.¹²²

Životopis Berty Sojkové

Berta Sojková se narodila dne 10. února 1860 v Přerově jako Berta Zimmermannová. Jako mladá dívka navštěvovala v Přerově klášterní školu a

---

¹²¹ Sedmá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za osmý školní rok 1902 – 1903. Olomouc 1903. s. 1 – 6.

¹²² Tichák, Milan: Olomouc rodu ženského. Olomouc 2009, s. 52.

později absolvovala industriální kurs v Olomouci. Stejně jako její manžel, ředitel arcibiskupské tiskárny a redaktor Karel Sojka, byla členkou několika českých olomouckých spolků.

Spolu se svým manžele byla aktivní členkou „*Olomouckého vlasteneckého musejního spolku*“, kde se věnovala zejména studiu národního vyšívání. Na svých cestách po Moravě sbírala lidové výšivky a vydala první sbírku s touto tematikou: *Vyšívání lidu slovanského na Moravě*.

Berta Sojková byla také spoluzakladatelkou „*Ústavu hraběte Pöttinga*“. Mezi lety 1893 - 1896 působila ve „*Spolku Ústavu hraběte Pöttinga*“ jako jeho místopředsedkyně. V roce 1896 byla zvolena předsedkyní spolku, tuto funkci zastávala do roku 1899. Berta Sojková zemřela v roce 1932 na Svatém Kopečku.¹²³

Životopis Anny Žáčkové

Anna Žáčková se narodila v roce 1852 v Olomouci jako Anna Porazilová. V roce 1876 se Anna Žáčková provdala za olomouckého advokáta Jana Žáčka, který byl ve své době nejvýraznější osobností v čele českého národního hnutí v Olomouci.

Stejně jako jiné olomoucké vzdělané ženy i ona byla členkou mnoha vlasteneckých olomouckých spolků. Od roku 1873 působila jako jednatelka v olomouckém „*Spolku paní a dívek*“. Byla také dlouholetou předsedkyní ženského odboru „*Národní jednoty*“ a od roku 1899 do roku 1909 zastávala funkci předsedkyně kuratoria „*Ústavu hraběte Pöttinga*“. Z této funkce odstoupila, poté, co se její manžel Jan Žáček stal v roce 1909 ministrem – krajanem (t. j. v dobové politické terminologii ministrem bez portfeje), který měl v kabinetu R. Bienertha zastupovat národní zájmy, neměl však vymezené kompetence. Od roku 1909 pobývala spolu s manželem ve Vídni a poté v Brně. Anna Žáčková zemřela v Brně dne 25. listopadu 1931.¹²⁴

Životopis Marie Pospíšilové

---

¹²³ Fischer, Richard: Olomoucký památník 1848 – 1918. Olomouc 1938, s. 274.

¹²⁴ Fischer, Richard: Olomoucký památník 1848 – 1918. Olomouc 1938, s. 370.

Marie Pospíšilová se narodila dne 29. ledna 1857 v Olomouci jako Marie Rozsivalová. V roce 1874 se Marie Rozsivalová provdala za ředitele ústřední rolnické záložny Josefa Pospíšila, který byl jednou z předních osobností českého národního hnutí v Olomouci. (s. 43)

Velmi významná byla její aktivita v českých olomouckých spolcích. V osmdesátých letech 19. století se stala členkou pěveckého spolku „Žerotín“. Byla také členkou „Dobročinného komitétu dam“ a „Národní jednoty“. Jako předsedkyně „Dobročinného komitétu dam“ zřídila v roce 1901 polévkový ústav pro chudou školní mládež. Hned v prvních letech po založení spolku se stává členkou výboru Pöttingea. V roce 1909 se stala předsedkyní „Spolku hraběte Pöttinga“. Nemalých zásluh si získala jako členka „Výboru Okresní péče o mládež v Olomouci“ a členka „Československého Červeného kříže“ a „Okresní ligy proti tuberkulóze“. Po vzniku Československé republiky se Marie Pospíšilová v roce 1919 stala také členkou olomouckého městského zastupitelstva. Když v únoru roku 1928 Marie Pospíšilová zemřela, rozhodla Rada města Olomouce po ní pojmenovat jednu ulici v úřední čtvrti.¹²⁵

Životopis Aurelie Fischerové

Aurelie Fischerová se narodila dne 4. února 1885 v Lošticích jako Aurelie Böseová. Roku 1902 se provdala za Olomouckého advokáta Richarda Fischera. Působila ve výboru „Národní jednoty“ a v „Dobročinném komitétu dam“. Od roku 1913 působila také ve výboru „Spolku ústavu hraběte Pöttinga“, kde od roku 1928 do roku 1934 zastávala post předsedkyně. Zemřela v roce 1934.¹²⁶

Životopis Josefíny Černochové

Josefína Černochová se narodila jako Josefína Špačková dne 29. ledna 1840 v Uherském Hradišti. Téhož roku se její rodiče přestěhovali do Přerova, kde Josefína prožila celé své dětství a mládí. Již od mládí se v ní začalo projevovat národní cítění. Roku 1865 se provdala za žurnalistu Josefa Černocho, který

---

¹²⁵ Dvacátá osmá výroční zpráva veřejné obchodní školy Ústavu hraběte Pöttinga za školní rok 1926 – 1927, s. 1.

¹²⁶ Fischer, Richard: Olomoucký památník 1848 – 1918. Olomouc 1938, s. 69.

redigoval „*Olomoucké Noviny*“ Na konci 60. let, kdy dostoupilo pronásledování českých žurnalistů vrcholu, Josef Černochoch uprchl do Berlína. V této době vedla Josefína Černochochová redakci Olomouckých Novin sama. Když se její manžel vrátil v roce 1870 domů a ujal se redakce sám, působila Josefína Černochochová jako administrátorka novin. V roce 1871 stála u zřízení spolku „*Paní a dívek*“ v Olomouci, v jehož činnosti se pak dále velmi angažovala. Dále působila Josefína Černochochová v kuratoriu „*Obecné kuchyně olomoucké*“ a podporovala četné vlastenecké spolky např. „*Matici školskou*“, „*Ženský výrobní spolek*“. V roce 1882 ji zemřel manžel Josef Černochoch. Od roku 1883 působila jako aktivní členka nově založeného muzejního a národopisného spolku v Olomouci. V tomtéž roce se stala jednatelkou „*Dámského odboru Národní Jednoty pro východní Moravu*“. Od roku 1891 se stává jeho předsedkyní. V roce 1893 vstupuje do spolku „*Ústavu hraběte Pöttinga*“, kde se velmu aktivně účastní spolkových záležitostí. Ve spolku „*Ústavu hraběte Pöttinga*“ zastávala funkci první místopředsedkyně až do své smrti v roce 1902.¹²⁷

Životopis Natalie Sytkové

Natálie Sytková se narodila dne 21. června 1851 v Dřevohosticích. Většinu svého života však prožila v Olomouci, kde byla aktivní členkou řady národních spolků. Funkci první místopředsedkyně ve spolku „*Ústavu hraběte Pöttinga*“ zastávala Natálie Sytková od roku 1902 do roku 1929. Zemřela dne 29. října 1929.¹²⁸

Životopis Anny Ptáčkové

Anna Ptáčková se narodila dne 23. prosince 1862 v Kostelci na Hané. Od roku 1896 do roku 1905 působila jako jednatelka ve spolku „*Ústavu hraběte Pöttinga*“. V roce 1905 funkci jednatelky uvolnila, aby přijala místo vychovatelky v Pöttingeu, kde působila až do roku 1928. Anna Ptáčková zemřela dne 15. ledna

---

¹²⁷ Šestá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za sedmý školní rok 1901 – 1902, s. 1 – 7.

¹²⁸ Třicátá první výroční zpráva veřejné obchodní školy Ústavu hraběte Pöttinga za školní rok 1929 – 1930, s. 2.

1933 ve Františkově u Liberce.¹²⁹

Životopis Miloslavy Procházkové

Miloslava Procházková se narodila dne 22. 6. 1844 ve Vysokém nad Jizerou jako Miloslava Kramářová. Jako mladá dívka absolvovala dívčí školy v Liberci a v Praze. Studium ukončila dokonce složením zkoušky učitelské způsobilosti. V roce 1866 se provdala za tajemníka „*Jednoty průmyslové*“ Karla Procházku a v roce 1870 se s ním přestěhovala do Olomouce. Zde se její manžel spolu s jejím otcem stali majiteli první české tiskárny a vydavatelství na střední a severní Moravě. Po smrti svého manžela v roce 1878 se stala spolumajitelkou tiskárny a vydavatelství a začala zde rozvíjet své vlastní aktivity. V roce 1883 založila vlastní list *Domácí hospodyně*, který s úspěchem vedla řadu let.

I při svých podnikatelských aktivitách si našla čas k účasti na společenském dění v národnostně se probouzející Olomouci. Byla členkou „*Vlasteneckého muzejního spolku*“, podílela se na činnosti „*Dobročinného komitétu dam*“ a od založení „*Ústavu hraběte Pöttinga*“ v roce 1893 byla činná v jeho výboru.

Její zájem se ale v závěru 90. let 19. století soustředil především na ženské emancipační hnutí v českých zemích. V roce 1897 byla zvolena předsedkyní prvního sjezdu českých žen v Praze a v roce 1898 se stala starostkou „*Ústředí ženských spolků moravských*“.

Miloslava Procházková zemřela v dubnu roku 1921.¹³⁰

Životopis Boženy Petzoldové

Božena Petzoldová se narodila 4. 4. 1855 v Potštejně ve východních Čechách. Později jako velmi talentovaná mladá dívka absolvovala soukromou pěveckou školu v Praze, kterou založil v roce 1875 člen Národního divadla Jan Ludevít Lukeš. Po absolvování školy se dala na dráhu profesionální operní pěvkyně. V roce 1882 se provdala za Antonína Petzolda, ukončila kariéru operní pěvkyně a odstěhovala se spolu s manželem do Olomouce.

V Olomouci se stala aktivní členkou pěveckého spolku „*Žerotín*“, ve kterém

---

¹²⁹ Fischer, Richard: *Olomoucký památník 1848 – 1918*. Olomouc 1938, s. 252.

¹³⁰ Tichák, Milan: *Olomouc rodu ženského*. Olomouc 2009, s. 26 – 29.

odzpívala řadu hlavních rolí. Činná byla i v jiných olomouckých vlasteneckých spolcích jako např. v herecké družině „Jednoty divadelních ochotníků“, v „Národní Jednotě“ a v „Dobročinném komitétu dam“. Po čtrnáct let také zasedala v kuratoriu „Ústavu hraběte Pöttinga“. Božena Petzoldová zemřela v červnu roku 1910.¹³¹

---

¹³¹ Tichák, Milan: Olomouc rodu ženského. Olomouc 2009, s. 112 – 114.

Hrabě Emmanuel Pötting – Persing

Emilie hraběnka Pötting – Persingová

Anna Žáčková

Marie Pospíšilová

Josefína Černochová

Anna Ptáčková

Seznam zkratk

c. k. – císařsko – královský
NAD – Národní archivní dědictví
PIS – Prozatímní inventární seznam
SOkA – Státní okresní archiv

Bibliografie

Prameny:

Organizační statut a učební osnova Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci.
Olomouc 1895. SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, k. 1.

Spolek Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělávání dívek, zápisy ze schůzí výboru spolku z let 23. 11. 1893 – 17. 4. 1901. SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, k. 2.

Spolek Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělávání dívek, zápisy ze schůzí výboru spolku z let 11. 3. 1900 – 20. 12. 1907. SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, k. 2.

Spolek Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělávání dívek, zápisy ze schůzí výboru spolku z let 28. 3. 1908 – 25. 10. 1933. SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, k. 2.

Spolek Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělávání dívek, zápisy ze schůzí výboru spolku z let 18. 11. 1933 – 21. 4. 1938. SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, k. 2.

Stanovy spolku Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělávání dívek. Olomouc 1893. SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, k. 1.

Výroční zprávy Ústavu hraběte Pöttinga:

První výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1896 – 1897. Olomouc 1897.

Druhá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1897 – 1898. Olomouc 1898.

Třetí výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1898 – 1899. Olomouc 1899.

Čtvrtá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za pátý školní rok 1899 – 1900. Olomouc 1900.

Pátá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za šestý školní rok 1900 – 1901. Olomouc 1901.

Šestá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za sedmý školní rok 1901 – 1902. Olomouc 1902.

Sedmá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za osmý školní rok 1902 – 1903. Olomouc 1903.

Osmá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za devátý školní rok 1903 – 1904. Olomouc 1904.

Devátá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za desátý školní rok 1904 – 1905. Olomouc 1905.

Desátá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za jedenáctý školní rok 1905 – 1906. Olomouc 1906.

Jedenáctá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za dvanáctý školní rok 1906 – 1907. Olomouc 1907.

Dvanáctá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za třináctý školní rok 1907 – 1908. Olomouc 1908.

Třináctá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za čtrnáctý školní rok 1908 – 1909. Olomouc 1909.

Čtrnáctá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za patnáctý školní rok 1909 – 1910. Olomouc 1910.

Šestnáctá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za sedmnáctý školní rok 1911 – 1912. Olomouc 1912.

Devatenáctá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za dvacátý školní rok 1914 – 1915. Olomouc 1915.

Dvacátá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za jedenadvacátý školní rok 1915 – 1916. Olomouc 1916.

Dvacátá první výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za dvaadvacátý školní rok 1916 – 1917. Olomouc 1917.

Dvacátá druhá výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za třiaadvacátý školní rok 1917 – 1918. Olomouc 1918.

Dvacátá třetí výroční zpráva Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za dvacátý čtvrtý školní rok 1918 – 1919. Olomouc 1919.

Dvacátá pátá výroční zpráva pensionátu, škol a kursů Pöttingea mimo školu obchodní za 27. školní rok 1920 – 1921. Olomouc 1921.

Dvacátá šestá výroční zpráva pensionátu, škol a kursů Pöttingea mimo školu obchodní za 28. školní rok 1921 – 1922. Olomouc 1922.

Dvacátá osmá výroční zpráva pensionátu, škol a kursů Pöttingea mimo školu

obchodní za 29. školní rok 1922 – 1923. Olomouc 1923.

Dvacátá pátá výroční zpráva veřejné obchodní školy Ústavu hraběte Pöttinga za školní rok 1923 – 1924. Olomouc 1924.

Dvacátá devátá výroční zpráva pensionátu, škol a kursů Pöttingea mimo školu obchodní za 30. školní rok 1923 – 1924. Olomouc 1924.

Třicátá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kursů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1925 – 1926. Olomouc 1926.

Třicátá první výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kursů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1926 – 1927. Olomouc 1927.

Dvacátá osmá výroční zpráva veřejné obchodní školy Ústavu hraběte Pöttinga za školní rok 1926 – 1927. Olomouc 1927.

Dvacátá devátá výroční zpráva veřejné obchodní školy Ústavu hraběte Pöttinga za školní rok 1927 – 1928. Olomouc 1928.

Třicátá druhá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kursů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1927 – 1928. Olomouc 1928.

Třicátá třetí výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kursů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1928 – 1929. Olomouc 1929.

Třicátá první výroční zpráva veřejné obchodní školy Ústavu hraběte Pöttinga za školní rok 1929 – 1930. Olomouc 1930.

Třicátá čtvrtá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kursů při ústavu hraběte Pöttinga v

Olomouci za školní rok 1929 – 1930. Olomouc 1930.

Třicátá šestá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kursů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1931 – 1932. Olomouc 1932.

Třicátá sedmá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kursů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1932 – 1933. Olomouc 1933.

Třicátá osmá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kursů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1933 – 1934. Olomouc 1934.

Třicátá devátá výroční zpráva internátu, jazykové školy, švýcarského pensionátu, kuchařské školy, školy hudební a časových kursů při ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1934 – 1935. Olomouc 1935.

Závěrečná zpráva veřejné obchodné školy ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci za školní rok 1946 – 1947. Olomouc 1947.

Základní listina spolku „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“ ze dne 19. 11. 1893. SOkA Olomouc, Spolek Ústavu hraběte Pöttinga, k. 1.

Zákon ze dne 15. 11. 1867, č. 134 říšského zákonníku, o právu spolčovacím.

Literatura:

Bohuslav, Josef Václav: Rukověť života spolkového. Rádce ve věcech práva spolčovacího s dodatkem o právu shromažďovacím. Praha 1923.^{2. vyd.}

Fischer, Richard: Olomoucký památník 1848 – 1918. Olomouc 1938.

- Koudelka, Ferdinand: Pöttingeum v roce 1893 – 1948. Olomouc 1983.
- Kux, Johann: Geschichte der Königlichen Hauptstadt Olmütz bis zum Umsturz 1918. Olomouc 1937.
- Nešpor, Václav: Dějiny Olomouce. Brno 1936.
- Památník Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci 1895 – 1935 (sborník). Olomouc 1935.
- Pěvecký sbor „Žerotín“ Olomouc 1880 – 1981. Inventář Státního okresního archivu Olomouc. Olomouc 1999.
- Rataj, Tomáš – Ratajová, Jana: Úvodní studie. In: Lašťovka, Marek a kol.: Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990. Praha 1998, s. VII. - XCV.
- Reichová, Lenka: Emancipační hnutí žen a ženské spolky na Moravě na přelomu 19. a 20. století. (Magisterská práce na FFUP). Olomouc 1995.
- Reichová, Lenka: Olomoucké „Pöttingeum“. In: Ročenka SOkA Olomouc 4 (23), Olomouc 1996, s. 120 – 127.
- Skoupý, Arnošt: České spolky. In: Schulz, Jindřich – Burešová, Jana a kol.: Dějiny Olomouce, 2. svazek. Olomouc 2009, s. 68 – 70.
- Skutil, Josef: Jubileum Musejního spolku olomouckého. In: Vlastivědný věstník Moravský 1954, č. 9, s. 35 – 36.
- Sto let Pöttingea Olomouc. Olomouc 1995.
- Tichák, Milan: Olomouc rodu ženského. Olomouc 2009.

10. Resumé

Božena Kaňáková: Spolek „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“ a jeho kulturní činnost v Olomouci. (Bakalářská práce). Olomouc 2009.

Spolek „*Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek*“ lze pokládat za jednu z nejvýznamnějších ženských korporací na severní Moravě. Spolek uskutečňoval průkopnický způsob organizace dívčího školství a inspiroval tak mnohé nově vznikající dívčí školy v Čechách a na Moravě. Vedle náboženského, národního a kulturního aspektu své činnosti vykazoval spolek též nezanedbatelný rys ženského emancipačního hnutí.

Za hlavního původce myšlenky vzniku české dívčí školy lze nesporně považovat hraběte Emanuela Pöttinga. Hrabě E. Pötting byl vzdělaným knězem, který od roku 1880 působil jako probošt olomoucké kapituly. Spolek Ústavu hraběte Pöttinga měl již od samého svého počátku výhodnější podmínky pro svůj rozvoj než jiné ženské spolky. Díky donačnímu daru svého zakladatele byla jeho činnost po hmotné stránce zajištěna.

Činnost spolku výrazně ovlivnily významné historické události první poloviny 20. století. Aktivita spolku omezila 1. světová válka, velká hospodářská krize ve 30. letech i nacistická okupace v průběhu 2. světové války. Po válce se sice obnovena činnost spolku slibně rozvíjela, ale byla násilně ukončena, když po roce 1948 došlo s nástupem komunistické totality k postátnění školských institucí, které spravoval.

Hlavním cílem práce je zachycení aktivit spolku se zvláštním zřetelem k jejich kulturnímu a společenskému rozměru. Kulturní činnost spolku doprovází jeden významný moment, který sehrál důležitou roli již při vzniku spolku. Podle idejí zakladatele spolku mělo vzdělávání žen, jako hlavní cíl spolkového úsilí, náboženský rozměr. Realizace tohoto cíle však zůstávala pevně v rukou spolku laiků. V činnosti sledovaného spolku tak totiž nezánikal ani druhý moment, kterým bylo působení v českém národním duchu. Harmonické spojení národního a náboženského prvku pod přímým dozorem římsko-katolické církve v době vlády rakousko-uherského mocnářství totiž bylo obtížné.

Spolkové aktivity jsou popsány podle typů akcí. Je zde rozlišeno pět hlavních

typů aktivit: přednášky, divadelní představení a koncerty, slavnosti, návštěvy delegací, výstavy. Z četnosti činností je zřejmé, že spolek přizpůsoboval své aktivity politickému vývoji státu. Rozsáhlá činnost kulturní a společenská v době Rakousko-Uherska se za první republiky omezila, protože už nebyla tak potřebná v prostředí samostatného československého státu. Posílená však byla funkce vzdělávací, která se orientovala již nejen na žáčky školy, ale i na širokou veřejnost. Životní osudy nejvýznamnějších z řádných členek spolku v kontextu společenského života české měšťanské komunity v Olomouci jsou popsány ve 4. kapitole této práce a v příloze „Prosopografie spolku“.

Božena Kaňáková

Zusammenfassung

Božena Kaňáková: Der Verein „Die Graf Pötting Anstalt in Olmütz, das tschechische Pensionat und die Schule für die Ausbildung der Mädchen“ und seine Kulturtätigkeit in Olmütz. (Bakkalaureische Arbeit). Olomouc 2009.

Der Verein „*Die Graf Pötting Anstalt in Olmütz, das tschechische Pensionat und die Schule für die Ausbildung der Mädchen*“ kann man für eine aus der bedeutendsten Frauenkorporationen im Nordmähren halten. Der Verein realisierte die bahnbrechende Weise der Organisation des Schulwesens für die Mädchen und so inspirierte manche neuentstehenden Schulen für die Mädchen in Böhmen und Mähren. Neben des religiösen, nationalen und kulturellen Aspektes seiner Tätigkeit weiste der Verein auch ununterhebliche Charakter der weiblichen Emanzipationsbewegung aus.

Für den Haupturheber der Entstehungsidee der tschechischen Schule für die Mädchen kann man unbestritten Graf Emmanuel Pötting halten. Graf E. Pötting war der ausgebildete Geistliche, der seit dem Jahre 1880 wie der Propst der olmützer Domkapitel wirkte. Der Verein der Graf Pötting Anstalt hat schon von seinem reinen Anfang günstigere Bedingungen für seine Entwicklung, als andere weibliche Vereine. Dank dem Donationsgeschenk seines Gründers wurde die Tätigkeit des Vereines von der materiellen Seite versichert.

Die wichtigen historischen Ereignisse haben die Tätigkeit des Vereines

ausdrucksvoll beeinflusst. Die Aktivitäten des Vereines sind nicht nur mit dem 1. Weltkrieg, sondern auch mit der großen wirtschaftlichen Krise und auch mit dem 2. Weltkrieg beschränkt worden. Die nach dem 2. Weltkrieg erneuerte Tätigkeit des Vereines entfaltete sich zwar vielversprechend, sie ist aber mit Gewalt beendet. Nach dem Jahre 1948 sind die von dem Verein ausgerichtete Schulinstitutionen nach dem Antreten der kommunistischen Totalität verstaatlicht worden.

Das Hauptziel der Arbeit liegt in der Festhaltung der Aktivitäten des Vereines mit der besonderen Berücksichtigung zu ihrer kulturellen und gesellschaftlichen Dimension. Die kulturelle Tätigkeit des Vereines ist mit einem bedeutenden Moment begleitet, welcher schon bei der Entstehung des Vereines die wichtige Rolle spielte. Die Ausbildung der Frauen hatte laut der Ideen des Vereinbegründers, wie das Hauptziel der Bemühung des Vereines, die religiöse Dimension. Die Realisation dieses Zieles blieb jedoch fest in den Händen im Verein vereinigten Laien. So in der Tätigkeit der verfolgten Verein auch der zweite Moment nicht erlosch, welcher die Wirkung im tschechischen nationalen Geiste einbegriff. Die harmonische Verbindung des nationalen und religiösen Elementes unter dem direkten Aufsicht der römisch-katholischen Kirche in der Zeit der Regierung des österreichisch-ungarischen Staates nämlich schwierig war.

Die Aktivitäten des Vereines sind laut der Typen der Aktionen beschrieben. Es gibt fünf Haupttypen hier: die Vorträge, die Theatervorstellungen und die Konzerte, die Feste, die Besichtigungen der Delegationen und die Ausstellungen. Es ist klar aus der Häufigkeit der Tätigkeiten, daß der Verein seine Aktivitäten zur politischen Entwicklung des Staates anpasste. Die umfangreiche kulturelle und politische Tätigkeit in der Zeit des österreichisch-ungarischen Staates hat sich in der Periode des 1. Republik beschränkt, weil sie im Milieu des selbstständigen tschechoslowakischen Staates schon nicht brauchbar wurde.

Die ausbildende Funktion ist jedoch verstärkt worden. Sie sich orientierte schon nicht nur auf die Schülerinnen der Schule für die Ausbildung der Mädchen, sondern auch auf die breite Öffentlichkeit. Die Lebensschicksale der bedeutendsten aus den ordentlichen Mitgliederinnen sind in 4. Kapitel dieser Arbeit und in der Beilage „Die Prosopographie des Vereines“ beschrieben.

Božena Kaňáková

11. Anotční list

Jméno	KAŇÁKOVÁ Božena
Adresa	Štarnov 186, Štarnov
Os. číslo	F06392
Datum zadání	24. 05. 2008
Datum odevzdání	29. 04. 2010
Zadané téma	Spolek „Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci“ v letech 1846 –1952

Název práce: Spolek „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“ a jeho kulturní činnost v Olomouci.

Název práce v angličtině: Society „The Count's Pötting Institute in Olomouc, the Czech boarding school and the school for education of girls“ and its cultural activities in Olomouc.

Anotace: Hlavním cílem mé práce je začlenění spolku do širšího kulturního a společenského života v Olomouci a také zachycení provázanosti jeho členek s dalšími olomouckými spolky. Dalším mým úkolem je pak zhodnocení vlastní kulturní činnosti spolku. V činnosti sledovaného spolku nezanikal důležitý aspekt, kterým bylo jeho působení v českém národním duchu. Z vývoje činností je zřejmé, že spolek přizpůsoboval své aktivity politickému vývoji státu. Rozsáhlá kulturní a společenská činnost v době Rakousko-Uherska se za první republiky omezila, protože už nebyla tak potřebná v prostředí samostatného československého státu. Posílená však byla funkce vzdělávací, která se orientovala již nejen na žáčky školy, ale i na širokou veřejnost.

Klíčová slova: spolek, ženský spolek, emancipační hnutí žen, kulturní činnost, dívčí obchodní škola, český pensionát.

Anotace v angličtině: In the activity of the monitored society didn't expire the important aspect, of which was the activity of the society in the Czech national spirit. From the evolution of its activities is evident, that the society readjusted its activities to the political development of the state. The extensive cultural and society activity in the time of Austria-Hungary kingdom was restrict in the time of the first republic, because it wasn't so needed in the atmosphere the independent Czech state. The education function was however reinforced, which wasn't oriented only to schoolgirls, but also to general public.

Klíčová slova v angličtině: institute, women institute, emancipatory incurvation of women, cultural activities, girl's commercial school, Czech boarding school.

Příloha: CD ROM

12. Obsah

1. Úvod (stanovení úkolů, přehled pramenů k tématu).....	s. 2 - 4
2. Právní rámec, organizační struktura a správní vývoj spolku „Ústav hraběte Pöttinga v Olomouci, český pensionát a škola pro vzdělání dívek“.....	s. 5 - 9
3. Stručná historie spolku.....	s. 10 - 14
4. Aktivity spolku v kontextu dobového, kulturního a společenského života v Olomouci.....	s. 15 - 23
5. Vlastní kulturní činnost spolku.....	s. 24 - 29
6. Závěr.....	s. 30 - 32
7. Přílohy.....	s. 33 - 63
8. Seznam zkratk.....	s. 64
9. Seznam použitých pramenů a literatury.....	s. 64 - 69
10. Resumé.....	s. 70 - 71
Zusammenfassung.....	s. 71 - 72
11. Anotáční list.....	s. 73
12. Obsah.....	s. 74